

Utorak, 28. juni 2006.

Statusna konferencija

Otvorena sednica

Optuženu su pristupili Sudu

Početak 9.35h

Molim ustanite. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju zaseda. Izvolite sedite.

SUDIJA PARKER: Dobro jutro. Gospodine Domazet, Pretresno veće je zabrinuto zbog vesti o zdravlju gospodina Vasića, i mi vas molimo da mu prenesete naše najbolje želje i nadu da će se oporaviti jako brzo. Želim da se nekoliko trenutaka pozabavimo preostalim otvorenim pitanjima i dokaznim predmetima. Vidimo da je možda došlo do dogovora ili sporazuma o optužnicama, presudama i transkriptima. Da li je to tako gospođo Regue?

TUŽITELJKA REGUE: Da, časni Sude, to je tačno i ja želim da Pretresnom veću podnesemo i sporazum i dokumente.

SUDIJA PARKER: U redu, gospođo Regue.

TUŽITELJKA REGUE: Prvo, obe strane su se dogovorile da se obe optužnice podnesu, Optužnica broj 3/03 od 4. decembra 2003. godine sa sledećim ERN brojevima i na engleskom i na BHS-u 0345-2550-0345/2563. Mi želimo da se taj dokument uvrsti u spis?

SUDIJA PARKER: U redu, prihvata se.

Sekretar: To će biti dokazni predmet 606, časni Sude.

TUŽITELJKA REGUE: Drugi dokument je Optužnica 4/03 od 24. maja 2004. godine, a Optužnica ima sledeći ERN broj i na engleskom i na BHS-u 0357/4622 i 0357/4635, i želimo da se ovaj dokument uvrsti u spis?

SUDIJA PARKER: U redu, prihvata se.

sekretar: To će biti dokazni predmet 607, časni Sude.

TUŽITELJKA REGUE: Što se tiče transkripta audio trake Okružnog suda za ratne zločine u Beogradu, u suđenju u *Predmetu protiv Milana Bulića* od 30. januara 2006. godine, obe strane su se dogovorile da se podnesu kompletni dokumenti. Imamo BHS dokument sa sledećim ERN brojem, a mi smo Odbrani jutros dostavili i prevod na engleski, tako da možemo da uvedemo oba

dokumenta, a to su ERN brojevi 0505/1090 i 0505/1094 i želimo da se ovi dokumenti uvrste u spis?

SUDIJA PARKER: U redu. Dokumenti se prihvataju.

sekretar: To će biti dokazni predmet 608, časni Sude.

TUŽITELJKA REGUE: Časni Sude, obe strane su se dogovorile da se uvrste sledeći dokumenti. Prvo, transkript audio trake suđenja pred beogradskim Sudom za ratne zločine, odluka koja se odnosi na suđenje u *Predmetu Ovčara* od 12. decembra 2005. godine sa sledećim ERN brojem. Na BHS-u 0505/1064 i 0505/1089. Tužilaštvo želi da se uvrste stranice od 1 do 8, uključujući i stranice 1 i 8?

SUDIJA PARKER: U redu, te se stranice prihvataju kao dokazni predmet.

Sekretar: To će biti dokazni predmet 609, časni Sude.

TUŽITELJKA REGUE: Engleski prevod ovog dokumenta ima sledeći ERN broj 0467/2754 i 0467/2779, a Tužilaštvo želi da se uvrste stranice 1 do 11, uključujući i 1 i 11?

SUDIJA PARKER: U redu, prihvata se kao deo prethodnog dokaznog predmeta.

TUŽITELJKA REGUE: I na kraju časni Sude, želio da se uvrsti original na BHS u engleski prevod jednog dela same Pesude sa sledećim ERN brojem. Na BHS-u ERN broj kompletog dokumenta je 0505/1095 i 0505/1233, a mi želimo da se uvrsti samo sledeći ERN broj od 0505/1095 i 0505/1109. To je ERN broj gde se nalaze one stranice koje mi želimo da uvrstimo na BHS-u.

SUDIJA PARKER: Da li je engleski prevod spreman?

TUŽITELJKA REGUE: Da časni Sude, mi smo to obelodanili jutros i ERN broj je...

SUDIJA PARKER: U redu, mi imamo taj ERN broj, tako da nema potrebe da ga čitate. Taj dokument i na engleskom i na BHS-u se prihvata u spis.

sekretar: To će biti dokazni predmet 610, časni Sude.

SUDIJA PARKER: U redu, hvala vam gospođo Regue.

TUŽITELJKA REGUE: Časni Sude, mi nemamo više podnesaka.

SUDIJA PARKER: Hvala vam. Što se tiče molbe Tužilaštva da se uvrsti izveštaj generala Zorca direktno od strane Tužilaštva, to je izveštaj veštaka od 1. februara

2004. godine, koji je pripremljen za jedan drugi predmet. Delovi ovog izveštaja su citirani i na njih se oslanja veštak Tužilaštva, vojni svedok gospodin Pringle. Tako da Pretresno veće smatra da je izveštaj relevantan samo onoliko koliko ga je general Pringle prilagodio za svoje svrhe i ukoliko se oslanja na njega. Delovi izveštaja na koje se on oslanja su određeni i navedeni u izveštaju generala Pringlea i tokom njegovog usmenog svedočenja, i on je o tome i unakrsno ispitivan. Očigledno je da izveštaj generala Zorca u velikoj meri nije direktno relevantan za ovo suđenje. Dalje, general Zorc je bio na raspolaganju, ali nije pozvan kao svedok na ovom suđenju. Prema tome, čitav izveštaj se ne prihvata u spis. Što se tiče plave fascikle koje je obeležena za identifikaciju pod brojem 345, to je dokument u kome se nalaze spiskovi osoba koje su navodno bili pacijenti ili koji su lečeni u vukovarskoj bolnici otprilike u vreme koje se odnosi na Optužnicu, a koji su kasnije umrli na "Ovčari". Odbrana je uložila prigovor da se ovaj dokument prihvati i iznela je određeni broj razloga za to. Ja želim samo da spomenem da je uloženi prigovor da je dokazano da dokument nije sasvim tačan, da su izvori informacija na spiskovima nejasni, a da u određenom aspektu, oni koji su prikupili prvobitne informacije za izveštaj nisu svedočili - tako da sami izvorni dokumenti nisu uvršteni u spis. Sadržaj dokumenata je očigledno relevantan, i odnosi se na bitna pitanja kojima se bavi ovo suđenje. Ali očigledno postoje razlozi zašto pouzdanost informacija koje se nalaze u spiskovima zahtevaju pažljivo razmatranje. Pošto smo to rekli, Pretresno veće smatra je putem dokaza utvrđeno da postoji dovoljan osnov za pouzdanost da bi se opravdalo prihvatanje ovog dokumenta. Prema tome, dokument se prihvata. Takođe ostaje i to da dokumenti na koje je uloženi prigovor, a o kojima je svedočio gospodin Theunens, i koji se pominju u njegovom izveštaju, su jedna grupa opštih dokumentata, novinski članci. I mislim da ima još šest dokumenata na koje su uložene konkretne primedbe. Pretresno veće nalazi da pošto nije u stanju da vidi te dokumente, ono ne može da odluči o prigovorima koji su izneseni, naročito prigovori da dokumenti nisu relevantni ili da nisu pouzdano identifikovani, i da nisu navedeni pouzdani izvori za te dokumente. Iz tih razloga, Pretresno veće želi da dobije kopije dokumentata na koji je uloženi prigovor, tako da može da proceni težinu prigovora pre nego što donese odluku - da li dokumente treba uvrstiti ili ne u spis. Bilo bi dobro da se danas u toku dana, ako je moguće to uradi. I onda će u tom slučaju biti moguće da se donese odluka i objavi do petka. Želimo da se sva pitanja koja se odnose na dokaze reše što pre, tako da obe strane jasno znaju na osnovu kojih dokaza treba dalje da rade. U redu. Gospodine Domazet, izvolite, imate reč.

ADVOKAT DOMAZET: Hvala, časni Sude. Samo molim za jedan trenutak. Dobar dan svima u sudnici. Ja ću početi izlaganje Odbrane gospodina Mrkšića primenom Pravila 98bis Statuta (Statute) ovog Tribunala. Imajući u vidu pravila ovog Tribunala i standarde koje je ovaj Tribunal i Pretresno veće zauzelo u dosadašnjim predmetima, a s obzirom da dolazimo iz pravnog sistema koji ne poznaje institut *acquittala*, trudiću se da ovaj svoj predlog po Pravilu 98bis ograničim na ono što smatram primerenim praksom... praksi ovog Tribunala. Pre nego što inače pređem na izno... iznošenjem stavova u vezi sa navedenim

Pravilom, želeo bih da najpre kao branilac pokrenem neka pitanja za koja mi se čini da su opravdana, kada se ima u vidu ovaj modifikovani postupak koji se primenjuje pred ovim Tribunalom. Svrha primene ovog Pravila 98bis je sigurno da Pretresno veće nakon završetka tužiočevog slučaja, analizom dosadašnjeg postupka utvrdi u kojoj meri je Tužilaštvo dokazalo svoje tvrdnje iznete u Optužnici - u vezi sa krivičnom odgovornošću optuženih, kako bi se i doprinelo ekonomičnosti postupka, i izbeglo izvođenje dokaza Odbrane, u delu u kome bi to bilo nepotrebno. Dakle, smatram da je ovo Pravilo ograničeno na onu situaciju gde tužilac nije pružio takve dokaze, na osnovu kojih bi Pretresno veće moglo da zaključi da jedan razumni presuditelj o činjenicama ne bi te dokaze mogao smatrati dovoljnim, da se na osnovu njih, van razumne sumnje, donese osuđujuća Presuda. Čini mi se da je standard da se Pravilo 98bis primenjuje samo u slučaju kada su dokazi Tužilaštva takvi, da kada bi im se pridala najveća težina u korist Optužbe, opet ne bi bili podobni da se na njima na valjan način zasnuje osuđujuća Presuda. Zapravo, neopravdano limitirajući za ubrzanje samog postupka, imajući u vidu i potrebu ubrzanog završetka postupka, i možda ne bi bila neopravdana i tvrdnja da Pretresno veće može u ovoj vrsti postupka ići i korak dalje. Naime, u ovom postupku, gde umesto porote Pretresno veće donosi odluku o krivici optuženog, ne javlja se opasnost uzurpacije funkcije porote, koja je limitirajući faktor u *common-law* sistemu. Mislim da Pretresno veće koje će ionako biti u situaciji da vrši ocenu dokaza na kraju postupka, neće prekoračiti svoja ovlašćenja ako u ovoj fazi postupka, ceneći pojedine dokaze tužioca, same za sebe, i u sklopu celokupnog dokaznog materijala - izvede novu *Prosecution case*, utvrdi da Tužilaštvo za pojedine tačke Optužbe, nije van razumne sumnje dokazalo krivicu optuženih. Obaveza dokazivanja navoda Optužnice leži na Tužilaštvu. I Tužilaštvo ovu obavezu mora da izvrši u ovoj fazi postupka, jer *Defence case* nije postupak u kome se dokazuje krivica optuženog, ako to van razumne sumnje nije učinio u *Prosecution case*.

Mi u ovom postupku imamo situaciju da Tužilaštvo nije izvelo jedan veći broj svedoka, učesnika događaja navedenih u Optužnici, oslanjajući se na nekada svedoke iz druge ruke, što je opet specifičnost postupka pred ovim Tribunalom. Iako naravno Tužilaštvo vodi svoj Predmet na način kako samo želi, mislim da ne bi bio opravdano uskratiti mogućnost Pretresnom veću da već sada oceni - da li je Tužilaštvo moglo da van razumne sumnje dokaže navode Optužnice, čime bi bio ubrzan postupak i čime bi Odbrana bila lišena obaveze da izvodi dokaze za one navode Optužnice koje Tužilaštvo nije dokazalo u dovoljnoj meri po standardima ovog Tribunala. Smatram da ovakav stav opravdava i praksa Tribunala, koja tužiocima dozvoljava mogućnost šireg optuženja, što usložnjava sam postupak, pa je predložena šira primena Pravila 98bis, koja možda izlazi iz okvira prakse nacionalnih sudova, samo jedno sredstvo koje treba da bude upodobljeno postupku u kojem se primenjuje, da bi postupak bio efikasno okončan. U tom svetlu, Odbrana gospodina Mrkšića će se osvrnuti na one delove Optužnice za koje smatra da Tužilaštvo nije dokazalo nakon završetka tužiočevog slučaja. Kada se radi o individualnoj krivičnoj odgovornosti po članu 7.1 Statuta ovog Tribunala, u Optužnici od tačke 4 do 12, Odbrana gospodina Mrkšića smatra da Tužilaštvo u toku svog dokaznog postupka nije pružilo dokaze na osnovu kojih bi

ovo Pretresno veće moglo van razumne sumnje da utvrdi da je optuženi Mile Mrkšić jedan od učesnika udruženog zločinačkog poduhvata, niti da je: planirao, podsticao, naredio ili počinio, kako je opisano u ovoj Optužnici. Tužilaštvo nije pružilo dokaze da je optuženi Mile Mrkšić bio učesnik ovog udruženog zločinačkog poduhvata, i to u međusobnom dogovoru s drugim učesnicima, kako stoji u tački 7 ove Optužnice. Cilj Mrkšića nije bio progon Hrvata i drugih ne-srba koji su se zatekli u vukovarskoj bolnici, i Tužilaštvo, po stavu Odbrane, nije pružilo dovoljno dokaza o tome. Kada se radi o tački 9 Optužnice, Odbrana smatra da Tužilaštvo nije dokazalo pod B... pod B, citiram: "Da je znao da je 18. novembra 1991. godine u Zagrebu sklopljen sporazum između JNA i hrvatskih vlasti o evakuaciji pacijenata iz vukovarske bolnice. Nije pružen ni jedan dokaz o tome, a to ne proizilazi ni iz iskaza svedo... svedoka doktora... doktorke Vesne Bosanac, saslušane pred ovim Tribunalom. Pod C iste tačke 9, po stavu Odbrane, Tužilaštvo nije pružilo dokaze na osnovu kojih bi Sud mogao van razumne sumnje da utvrdi da je optuženi Mrkšić naredio da se zatočenicima iz vukovarske bolnice predaju, kako stoji, drugim srpskim snagama.

SUDIJA PARKER: Gospodine Domazet, da li mogu samo da intervenišem. Mislim da se pozivate na paragraf 9 i paragraf 7 Optužnice, a ne govorite o tački 9 i tački 7 Optužnice. Da li je to tačno? Paragraf 9 je paragraf u kome se iznose A, B, C i D protiv vašeg klijenta. Ja mislim da vi u stvari o tome govorite, zar ne?

ADVOKAT DOMAZET: Tačno, časni Sude. Ako sam upotrebio izraz tačka umesto paragrafa, da. Preciziram da sam malopre govorio dakle o paragrafu 7, a sada govorim o paragrafu 9 Optužnice. Dakle kada se radi o paragrafu 9, tački C, i naređenju koje je stavljeno na teret optuženom Mrkšiću, smatram da u ovom postupku to nije utvrđeno i da takvo naređenje ne postoji, niti je o tome pružen valjan dokaz od strane Tužilaštva. Kada se radi o tački D paragrafa 9, gde se optuženom Mrkšiću stavlja na teret da je, citiram iz Optužnice: "Saznavši da su izvršena krivična dela za koja ga tereti ova Optužnica, preduzeo je mere da te zločine sakrije i zataji. Odbrana smatra da nema dokaza da je, i eventualno - kada to optuženi Mrkšić saznao, da su ova krivična dela izvršena, odnosno da Tužilaštvo u ovom postupku to nije dokazalo, kao i to da nije dokazalo koje je to mere optuženi Mrkšić preuzeo da te zločine sakrije i zataji. Kada se radi o paragrafu 20 Optužnice, iako možda nije izuzetno značajno, Odbrana smatra da se optuženima ne može stavlјati obaveza pridržavanja propisa o primeni Pravila međunarodnog ratnog prava u oružanim snagama SFRJ iz 1988. godine, obzirom da po stavu Odbrane se ovi propisi odnose samo na međunarodne ratne sukobe, što ovde u ovom predmetu - nije bio slučaj. Kada se radi o osnovnim činjenicama navedenim u tačkama 24 do 27, odnosno u paragrafima 24 do 27 Optužnice, Odbrana gospodina Mrkšića smatra da Tužilaštvo nije pružilo dokaze da su, citiram: "Ne-srbi bili podvrgnuti brutalnom režimu okupacije, te da je na kraju gotovo celokupno nesrpsko stanovništvo na okupiranim područjima pobijeno ili isterano, kao i da su pripadnici JNA, po zauzimanju Vukovara", što Optužnica naziva okupacijom, citiram: "pobili još nekoliko stotina ne-srba" jer dokazi da su to učinili pripadnici JNA u ovom predmetu, po mišljenju Odbrane - ne postoje.

Tužilaštvo po stavu Odbrane takođe nije pružilo dokaze za paragraf 30 Optužnice; citiram da je: "Dana 19. novembra 1991. godine, Mile Mrkšić od Komande JNA dobio naređenje da evakuiše vukovarsku bolnicu u skladu sa Sporazumom koji je postignut u Zagrebu 18. novembra 1991. godine". O tome je već bilo reči prethodno, o stavu Odbrane da Tužilaštvo nije dokazalo da je Mile Mrkšić uopšte bio obavješten o tom Zagrebačkom sporazumu, niti ima dokaza koji se navode u ovom paragrafu, da je od neke Komande JNA dobio naređenje, jer takvog naređenja nema niti smo mogli da iz izvedenih dokaza to zaključimo. U paragrafu 37 Optužnice, kada se stavlja na teret odvođenje zatočenika u grupama iz hangara prema Grabovu, upotrebljavjući termin "pripadnici srpskih snaga" u koje ubraja i vojnike JNA, Tužilaštvo nije pružilo dokaze na osnovu kojih bi Sud mogao da van razumne sumnje ovo tvrdi. Po stavu Odbrane, ne postoje dokazi da su vojnici JNA učestvovali u odvoženju i fizičkoj likvidaciji zatočenika. Iako je tačno da je po sopstvenom iskazu u tome učestvovao svedok P-022, po onome što je on izjavio pred ovim Sudom, to ne može biti dokaz učešća vojnika JNA, jer između ostalog, i po izjavi ovog svedoka, ako bi mu Sud poklonio vere, on je bio pisutan mimo naređenja nekog pretpostavljenog, bez propisane uniforme JNA, koju je bio dužan i koju je pre toga nosio, bez naoružanja kojim je bio zadužen u JNA, već sa nekom lovačkom puškom. I očigledno da njegovo eventualno učešće u ovome nema nikakve veze sa učešćem vojnika JNA. Te smatramo da Tužilaštvo nije pružilo dokaze za tačku 37 - da su i vojnici JNA bili u okviru ovih, kako Tužilaštvo naziva "pripadnicima srpskih snaga koji su odvodili i fizički likvidirali zatočenike". Eventualno učešće svedoka P-022 nikako se ne može smatrati učešćem vojnika JNA, niti da su vojnici JNA učestvovali u lišavanju života, kako se navodi, najmanje 264 Hrvata i drugih ne-srba, kako je navedeno u paragrafu 38.

Kada je reč o ovoj cifri, Odbrana smatra da se ne može prihvatiti da je Tužilaštvo dokazalo... dokazalo, pružilo dokaze da je ubijeno, kako se navodi, najmanje 264 Hrvata i drugih ne-srba, već se može raditi o najviše 200 osoba, među kojima je bilo najviše i pretežno Hrvata, ali i drugih, i ne samo ne-srba, već i Srba. U paragrafu 38 Optužnice stoji tvrdnja Tužilaštva da su leševi žrtava zakopanu u masovnu grobnicu buldožerom. Odbrana smatra da to ne proizlazi iz navedenih dokaza i da ni jedan izvedeni dokaz ne upućuje da je takva mašina koja se zove buldožer u tome učesvovala, i smatra da Tužilaštvo to nije dokazalo. U paragrafu 39 Optužnice se navodi da su ujutru 21. novembra u Vukovaru, u Novoj ulici broj 81, Radić, Vujanović i drugi, ali svakako ne i Mrkšić, koji ni jednog trenutka nije bio u samom Vukovaru tokom svih tih dana, da su ovi razgovarali o masakru na "Ovčari". A ovom tačkom Tužilaštvo stavlja na teret optuženom Mrkšiću da je znao za taj razgovor i da je na osnovu toga mogao da preduzme mere kažnjavanja, o čemu je već ranije bilo rečeno da Odbrana smatra da nema dokaza o tome da je preduzeo mere da sakrije ili zataji te zločine. Međutim, Odbrana smatra da Tužilaštvo nije pružilo dokaze za ovu tačku, da je o eventualnom, bilo kakvom razgovoru koji je vođen u Vukovaru, ukoliko je ikada i vođen takav razgovor, mogao da zna i saznao optuženi Mrkšić, za to zaista nema nikakvih dokaza. Kada se radi o paragrafu 41 Optužnice, Odbrana smatra da Tužilaštvo nije dokazalo postojanje progona na političkoj, rasnoj ili verskoj osnovi, i to najviše 200 osoba,

ne 264 kako se navodi u Optužnici i to svih nacionalnosti, pa i Srba iako je svakako najviše bilo Hrvata. Takođe, Odbrana smatra da Tužilaštvo nije dokazalo da je izvršeno nad najmanje jednom ženskom osobom i seksualno nasilje koje se navodi u paragrafu 41 pod B. U paragrafu 44 se ponavlja već od strane Odbrana... Odbrane Mrkšića osporena činjenica, citiram: "Da je najmanje 264 Hrvata i drugih ne-srba u grupama odvedeno na jedno mesto, jugoistočno od Poljoprivrednog doba... dobra "Ovčara", gde su ih pogubili pripadnici srpskih snaga koji su se sastojali i od pripadnika JNA". Ove činjenice su već ovde osporene, ranije osporene, kao činjenice koje Tužilaštvo nije dokazalo. A kada se radi o navodu u ovom paragrafu da su imena žrtava navedena u prilogu Optužnice, treba imati u vidu da je u ovom postupku dokazano da je iz masovne grobnice u "Ovčari" iskopano ukupno 200 leševa od kojih dva identifikovana nisu na ovoj listi, koja je priložena uz Optužnicu, a da je tokom postupka utvrđeno da 14 osoba sa te liste je bilo sahranjeno na Novom groblju u Vukovaru, dakle ne na "Ovčari". Kada se radi o paragrafu 46 Optužnice, Odbrana ponavlja već iznete tvrdnje da nije dokazano da su samo Hrvati i ne-srbi bili žrtve, niti da se radilo o citiram: "Približno 300" kako se navodi u ovom paragrafu, a takođe da Tužilaštvo nije pružilo dokaze, o tome je bilo reči i kad se govorilo o paragrafu 41b, da Tužilaštvo nije pružilo dokaze da je najmanje jedna zatočenica bila podvrgnuta seksualnom nasilju. Ovo je časni Sude stav Odbrane optuženog Mrkšića, imajući u vidu Pravilo 98bis Statuta ovog Tribunala.

SUDIJA PARKER: Hvala vam puno, gospodine Domazet.

(Pretnosno veće se savetuje)

SUDIJA PARKER: Gospodine Boroviću?

ADVOKAT BOROVIĆ: Hvala i dobar dan, časni Sude. Što se tiče predloga po Pravilu 98bis, Odbrana je svesna stavova koji postoje na ovom Sudu upravo povodom Odluke koja treba da bude donešena, a po predlogu, po Pravilu 98bis. Takođe znamo da danas nećemo ocenjivati krivicu optuženog po tačkama Optužnice i u svetlu svih ukupno izvedenih dokaza. Zatim, Odbrana je svesna da pitanja kredibiliteta svedoka, snage ili slabosti, kao i protivrečnosti različitihi dokaza u vidu svedočenja, nije pitanje koje treba sada ovde da ističem. Međutim ono što je najvažnije, rekao je i gospodin Domazet, dakle ne ocenjujemo ukupno sve dokaze, već da li Sud može da na osnovu nekog dokaza, čak kad mu se da najbolje svetlo, il' najveća moguća težina, to jest svaki razumni presuditelj, da li može doneti osuđujuću presudu na... na osnovu tog, pa čak nekada jednog jedinog dokaza. Ja bi takođe pomenuo da ovde postoji jedan značajan stav, koji govori u prilog činjenice da ako postoji jedini, a relevantan dokaz, i ako se on sagleda kao celina sam za sebe, a tako je neubedljiv, onda mu Sud odnosno nadležni presuditelj ne može pridati značaj onog dokaza koji se sagledava u svom najboljem svetlu, pa ne može ni služiti pod... kao podloga za donošenje osuđujuće presude. Odbrana Miroslava Radića će se poslužiti istim sistemom kao u prethodnom slučaju - osporićemo odgovornost optuženog Radića po tačkama 7.1 i

7.3, s tim što ću se osvrnuti i na paragrafe, pa onda ću na kraju se izjasniti o tačkama, koje su Optužnicom stavljene na teret Miroslavu Radiću za krivična dela koja su predviđena tim tačkama. Za individualnu krivičnu odgovornost Tužilac je morao dokazati ili direktno izvršenje ovih krivičnih dela Optužnice, ili izvršenje zajedno sa drugim osobama. Dakle, zajedničko zločinačko udruženje, oko čega se bavimo pod tačkom... po Pravilu... pod tačkom... 7.1 individualne odgovornosti, mora da zadovolji kumulativno više faktora. Ne samo da postoji brojnost osoba koje se navode u optužnom aktu, već ono što je možda značajnije po stavu Odbrane, siguran i čvrst zajednički plan, i pored fizičkih izvršioaca na koje ukazuje Tužilaštvo. Jer upravo i tvrdi Tužilaštvo da ono ne iznosi tvrdnju da su ovi optuženi, ova trojica neposredno i učestvovali u bilo kakvom izvršenju zločina, ali Tužilaštvo je moralo i dokazati zajedničku nameru ove trojice optuženih, u saglasju sa namerom tih fizičkih izvršilaca, na koje ukazuje ovaj tužilac. Dakle, *mens rea* optuženih kod kojih je najvažnije namera i naravno, ova zajednička namera, mora da bude utemeljena upravo na dokazima, koji su tako ubedljivi da se može, kao što sam rekao, u najboljem svetlu sagledani, doneti osuđujuća presuda. Ne bih se posebno osvrtao na naređivanje, pomaganje i podsticanje, jer svest i elemenat htenja, nešto što je najvažnije za same optužene, ću kroz svaku od ovih tačaka pomenuti pojedinačno. Dakle, ako posmatramo redom paragrafe, od paragrafa 4 pa do paragrafa 12, videćemo sledeće. Veoma kratko. U paragrafu 5 ovog optužnog akta govori se da je cilj ovog zajedničkog zločinačkog poduhvata bio progon Hrvata, i to onih Hrvata koji su iz bolnice, nakon toga odvedeni na "Ovčaru"; i tamo su izvršena krivična dela: ubistva, istrebljenja, mučenja i nehumana dela, član 3 i član 5 Statuta. Moram ukazati ovom Pretresnom veću da je Radić bio samo jedan mali komandir jedne čete u okviru Prvog motorizovanog bato... bataljona. Moram ukazati da Tužilaštvo nije dokazalo ništa više od toga sem da je on postupao po pravilima vojne službe, gde je učestvovao u operacijama ulica po ulica, kuća po kuća. To je taj mali karakter onoga o čemu on, imajući svest da postupa kao vojno lice, po određenim zapovestima, izvršava upravo samo te vojne operacije bez šireg htenja, u nešto što bi nazivali progon. Takođe vezano za ovu... za ovaj paragraf 5 - nema jasnih i ubedljivih dokaza, niti je Optužnica dokazala... Optužba, pardon, da je Radić učestvovao u evakuaciji bolnice. Deklarativna navođenja njegovog prisustva samo da bi se potkrepio optužni akt, mislim da spadaju u one neubedljive dokaze, na osnovu kojih razumni presuditelj ne bi mogao nikada, u svetlu jednog jedinog dokaza kojim ću se posebno baviti, doneti osuđujuću presudu. Što se tiče paragrafa 6 Optužnice, koji govori o cilju udruženog zločinačkog poduhvata, naravno, kriterijum više osoba koje bi se podvele pod udruženi cilj taksativno nabrojane, po stavu Odbrane, tužilac je izveo kao jedan od dokaza - da je postojao zajednički udruženi zločinački poduhvat. Međutim, ono što je najbitnije, zajednički plan tužilac ničim nije dokazao, niti učešće mog klijenta u tom zajedničkom planu. Začetak stvaranja toga plana uvaženog... uvaženi kolega iz Tužilaštva nalazi u onom Šešeljevom govoru, praktično jednom političkom pamfletu, a to ne može da bude začetak zajedničkog plana iz razloga koje ću pojedinačno, vezano za tačke Optužnice, objasniti. Ako se misli da začetak zajedničkog plana vezan za Šešeljevu posetu od 13. januar 1991. godine, pod

pretpostavkom da je tužilac dokazao da je to taj tačno datum, mi smo svesni da tom prilikom nije napravljen nikakav dogovor između Mrkšića, Šljivančanina, Radića, Stanka Vujanovića, Miroljuba Vujovića i ostalih. Tužilac nije dokazao da su neki od optuženih uopšte bili prisutni kritičnom prilikom. Zatim tužilac nije dokazao da je tad stvarno napravljen neki konkretan plan da bi se smatrao taj govor začetkom toga plana. Uostalom, da bi ovim planom se izvršila krivična dela nad licima koja su iz vukovarske bolnice, o čemu govori Tužilaštvo, odvedena na "Ovčaru", onda bi se podrazumevalo da već u tom trenutku se zna za Sporazum o evakuaciji, to jest da lica određene grupacije će biti tada, u određenom broju, sprovedena na "Ovčaru" - gde bi bila izvršena egzekucija. Nesporno je takođe da je Tužilaštvo dokazalo da je bila evakuacija Mitničke grupe. Ali upravo to treba da bude kontekst koji govori da Tužilaštvo nije dokazalo da svi ne-srbi treba da budu, nakon zajedničkog dogovora i udruženog zločinačkog plana - pobijeni ili isterani iz Vukovara, već upravo to je jedan svetli primer kako se evakuacija vojnih protivnika sprovodi na potpuno zakonit način bez šireg plana, što je važno u ovom trenutku. *mens rea* optuženog Radića trebala bi da podrazumeva da je Tužilaštvo dokazalo tu zajedničku nameru na strani Radića, dakle zajednički plan i na kraju nameravani rezultat. Ako bi se upitali, pod pretpostavkom da nije bilo zajedničkog plana, a da su neki drugi izvršiocu učinili ipak ova teška krivična dela, da li prirodna i predvidljiva posledica zajedničkog plana drugih ljudi, u kojima je po brojnosti, kako kaže Tužilaštvo, bio u kontaktu Miroslav Radić - mogu biti deo toga plana i deo krivične odgovornosti Miroslava Radića. Dakle, da ovaj deo završim, Radić nema svest o bilo kakvom udruživanju. Tužilac nije dokazao da je Radić tom prilikom, kada je Šešelj govorio, na bilo koji način diskutovao. Znam izjave svih svedoka koje može tretirati i Tužilaštvo i Pretresno veće vezano za ovo činjenično stanje. Radić nije iznosio nikakav plan, niti smo čuli, niti je Tužilaštvo dokazalo da je Radić iskazao bilo kakvu reakciju povodom tog začetka navodnog plana. Referenca za ovo su mi svedoci Tužilaštva P-002, P-018 i P-022. Naravno, ne želim da sad Pretresno veće stavlja u kontradiktornost bilo kakvu izjavu, ali pošto nema ni jedna koja govori drugačije, onda želim da neubedljivost tužilačke strane, vezano za deklarativni karakter ove teze, Pretresno veće prihvati, baš u svetlu dokaza koje je na tu okolnost predložilo Tužilaštvo. "Ni jedan ustaša ne sme izaći živ iz Vukovara". To može da bude i tvrdnja jednog političara, a može i da znači upućivanje na vojnu pobeđu. Mi smo ovde izveli dokaz 567, novinski članak, iz koga se upravo vidi da Šešelj tvrdi da se bore protiv fašista, i da svi Hrvati nisu ustaše. Dakle, u temelju ove ideje, Tužilaštvo daje pogrešnu premisu. I na osnovu te pogrešne premise, mislim da nemamo obavezu, ne samo u ovoj fazi, nego u bilo kojoj fazi krivičnog postupka, se osvrtni na tu pogrešnu premisu.

U paragrafu 7 optužnog akta, mislim da sam to delimično i pomenuo, Tužilaštvo nije dokazalo da je Radić imao bilo kakav dogovor sa Mrkšićem, Šljivančaninom i pripadnicima Teritorijalne odbrane i dobrovoljcima.

Paragraf 8 u kome se govori pod B, tog paragrafa 8 optužnog akta - da je Stankova kuća Komandno mesto. Ja bih samo ukazao da, takođe deklarativno, laici čak nazivaju ovo i Operativni štab komandnog mesta, zatim Komanda za glavne operacije u Vukovaru, što je sve u domenu deklarativnog podrške... podržavanja

tog dela optužnog akta, a mi znamo, veštaci Theunens, Pringle, svedok Trifunović, su bili vrlo decidirani da komandno mesto može biti formirano samo na najnižoj vojnoj formaciji, počev od bataljona, pa na dalje. Dakle, ovi nije samo stvar vojno... vojne organizacije, već pravila i dokaza o kojima su se ovde izjašnjavali tužioci... tužiočevi svedoci, upravo na takav način.

Paragraf 10, pod A govori, i mislim da je dosta interesantan upravo za mog klijenta, optuženog Radića, jer se tvrdi da on vrši, da je vršio, moram da budem potpuno precizan, "efektivnu kontrolu nad srpskim snagama i to onim koji su izvršili teška krivična dela nad ne-srbima, koji su odvedeni iz bolnice." Ovde Tužilaštvo nije dokazalo da je Radić imao i *de iure* i *de facto* efektivnu kontrolu, sa jedne strane. Sa druge strane, pod ovom B odrednicom, pominje se četiri stotine ne-srba, na jednom mestu 300, što znači - tužilac nije bio jasan prvo o kom se broju radi, a pod dva, Radić nije imao, dakle rekao sam, *de iure* i *de facto* kontrolu. *de iure* nije imao sigurno kontrolu efektivnu na, tako da kažemo - srpskim snagama, da ne zamaram Pretresno veće šta sve u to ulazi, to nam je jako dobro poznato, jer je Tužilaštvo... odnosno Tužilaštvo nije osporilo dokaze koje je izvela Odbrana da nakon 14. jedanaestog... novembra 1991. godine... Red je časni Sude, 20... strana 20. red 12. Treba da stoji "nije imao *de iure* efektivnu kontrolu". Hvala.

Dakle, ono što je Tužilaštvo dokazalo jeste da je zločin izvršen. Ali je Miroslav Radić, kao što sam rekao, nakon 14. jedanaestog, u skladu sa dokazima 430 i dokazima 431, nije imao ni *de facto* kontrolu. Ja neću sada govoriti ko je imao, to treba da dokaže tužilac, iako jasno proizilazi iz naredbi koje su ovde izvedene kao dokaz. A ako bi govorili još dodatno, tužilac nije osporio dokaze da je na Petrovoj Gori, komandant mesta Petrova Gora bio upravo komandant Prvog jurišnog odreda, komandant bataljona, Prvog motorizovanog bataljona, gde su stacionirane snage Teritorijalne odbrane Petrova Gora i Leva Supoderica, pa i po tom osnovu on ima izvedenu *de facto* efektivnu kontrolu, pored one *de iure*, koju smo izveli preko dokaza, to nisu osporili ni vojni veštaci Tužilaštva, Theunens i Pringle, što znači da je u ovom delu Tužilaštvo potpuno uskratilo Sud za dokaze, i nije izvelo dokaze da je Radić, nakon ovog datuma, da zanemarimo sve pretpostavke, dokazne snage i dokaznih sredstava do tog datuma, da je imao bilo kakvu efektivnu kontrolu nad ovim snagama. Dokazi 374 i 418, koje sam maloprije vezao za *de facto* kontrolu komandanta mesta Petrova Gora, upravo govori u prilog ove činjenice. Pod B paragrafa 10, govori se o ličnom učešću i odvođenju i selekciji 400 ne-srba iz vukovarske bolnice u ranim jutarnjim satima 20. jedanaestog 1991. godine. Mislim da je ovde Tužilaštvo ponudilo kao dokaz samo jednog jedinog svedoka P-030. Pa čak i kad bismo prihvatili da je tačno je on čuo ime, sve ostalo u tom dokazu je potpuno neubedljivo. Jer on govori o osobi koja je tamne puti, starosti do 40 godina, a visine 175 do 180 santimetara. Ako znamo da je moj klijent u to vreme umao 29 godina, nije tamne puti i visok je 192 santimetra; a uniforma i kapa je nešto što u naoružanju Jugoslovenske narodne armije i opremi, mislim pre svega na vojnu opremu, podršku... tvrdnji ovog svedoka nije dao ni naravno vojni veštak Pringle, koji se o tome izjašnjavao. Međutim, kada bi i u najboljem svetlu procenili ovaj dokaz, on spada u onu kategoriju neubedljivih dokaza koje sam pomenuo na početku, kao jednom od

stavova ovoga Suda, pa čak i kada bi mu se dalo neko najveće svetlo, ne bi se na osnovu toga mogla doneti osuđujuća presuda. Odbrani stvarno ostaje nejasno, a siguran sam da će se to na kraju pokazati opravdanim, da smo mnogo vremena, i to - koje je dragoceno vreme za optužene, za ovo Pretresno veće, za učesnike u postupku - bilo veoma važno, izgubili - dokazujući ovu okolnost da je Radić lično učestvovao u odvođenju i selekciji, a Tužilaštvo ima dva svedoka, od kojih najmanje jedan od njih tvrdi: "Ja sam taj, a ne Miroslav Radić, koji je učestvovao u selekciji i odvođenju."; "Ja sam taj, koji sa spiskom od 15 ljudi iz autobusa izveo tih 15 ljudi, koji su kasnije oslobođeni." Mislim da smo ovde na terenu gde treba pružiti jasne dokaze, a ne poludokazima dražati u klopki bilo kog optuženog. Jer načelo pravde i pravičnosti je vrhunski princip čini mi se, na šta nam je i svo vreme ukazivalo i ovo Pretresno veće.

Dakle, smatram da tužilac ovde nije uopšte dokazao, tim pre što je sasvim jasno da je Vojna policija ta vojna formacija koja može da vrši pretres, odvođenje do autobusa, i eventualnu selekciju. Ne može moj klijent, komandir jedne pešadijske čete, po bilo kom privatnom osnovu izdavati naređenja, niti je Tužilaštvo dokazalo da je on to mogao učiniti.

Komandna odgovornost po članu 7.3 Statuta. Veoma je jasno da je ovde najvažnije da postoji odnos nadređeni - podređeni, zatim stvarno znanje nadređenog, i da je u tom trenutku stvarno, Tužilaštvo je moralo dokazati, imao zapovedni položaj nad ovim snagama, i da je imao stvarno znanje da će se desiti zločin. To su okolnosti na koje Tužilaštvo nije pružilo ni jedan pravno relevantan dokaz. "Znao ili je imao razloga da zna" - to je standard koji takođe nije zadovoljen. Jer, veoma stidljivo smo izvodili dokaze, mislim na Tužilaštvo vezane za sednicu Vlade SAO Baranja, Zapadni Srem. Radić nije znao za sednicu Vlade, nije znao za odluke Vlade, Miroslav Radić nije bio na "Ovčari". To čak ni Tužilaštvo nije tvrdilo. A pri činjenici da ove poslove obezbeđenja bolnice, odvođenje i pretres zatvorenika i selekciju - nije mogao vršiti, onda on u ovom odnosu nekoga ko nema efektivnu kontrolu na, pod znacima navoda, "srpskim snagama", on nije mogao ni u ovom delu Optužnice odgovarati po članu 7.3 Statuta. Dakle, nije mogao da preduzme razumne i nužne mere. Ali su mogli možda neki drugi oficiri, što bi bilo sasvim jasno i dokazivo od strane Optužbe, koji su ovog puta na nekom višem rangu od malog kapetana čete Miroslava Radića. U skladu sa tim, i ova tačka C "da nije preduzeo mere da se zločin sakrije i zataji"; Mislim da je nešto što proizilazi iz izjava svedoka, ali mislim da Tužilaštvo nije dokazalo tačnije rečeno, da je on preduzimao bilo kakve da se zločin sakrije ili zataji. Pod dva: ako znamo kome su pripadale te snage od 14. do 18. a kakav im je status bio od 18. do 21. a i nakon toga, onda je sasvim jasno da ovde Tužilaštvo nije pružilo validne dokaze.

Što se tiče paragrafa 13, mislim da ovde, prosto rečeno, upravo iz ovih razloga, tužilac nema dokaza.

Paragraf 16 je vrlo interesantan sa stanovišta pravnog tumačenja, u kome stoji, i to u ovom drugom delu ovog paragrafa 16, u kome piše: "Tokom operacija u Vukovaru i nakon njih, Miroljub Vujović i Stanko Vujanović bili su podređeni Miroslavu Radiću". Pod jedan, tokom operacija, čak je izvedeno kao dokaz da je Stanko Vujanović bio na pravcu dejstva čete kapetana Bojkovskog. Čak ni u bilo

kom smislu, Tužilaštvo nije dokazalo da je on bio pod komandom Miroslava Radića, a zaklanjati se iza toga da je slučajno odabrana kuća oca Stanka Vujanovića - dokaz da je on bio tu i da je bio pod Radićevom komandom - jednostavno ne stoji. Uostalom, Stanko Vujanović nije ni spavao za vreme vukovarskih operacija u kući svoga oca, već na sasvim drugom mestu. Svedoci P-022, transkripti P0... 5077/20, pa onda ovaj isti svedok govori pod čijom je kontrolom bio Stanko, transkript 4957/17. O tome su se izjašnjavali i drugi svedoci, ne mogu sada da ih suprostavljam ne znam kom svedoku, zato što tužilac nije pružio jasan dokaz upravo na ovu okolnost, već su čak i veštaci ostali uzdržani na tvrdnju da Stanko Vujanović nije bio pod kontrolom Miroslava Radića.

Nakon oslobođanja Vukovara, nakon 18. jedanestog, to iz paragrafa 16, ovaj drugi deo teksta - nema ni jedan dokaz da su oni bili i *de iure* i *de facto* pod efektivnom kontrolom Miroslava Radića.

Paragraf 19; nismo čuli da je tužilac izveo bilo kakav dokaz da je: " Miroslav Radić obavešten da se zarobljenicima preti..." pod jedan; pod dva: "... da im se nanosi zlo..."; i pod tri: "... da se podređeni spremaju da nanesu zlo." Ne samo da nije obavešten, već i u tom trenutku - on nema te podređene pod svojom efektivnom kontrolom, sve u saglasju sa onim što sam malo pre obrazložio.

Paragraf 20. U ovom paragrafu 20 jedino osporavamo, i Tužilaštvo nije dokazalo da... nije moglo... da nisu postupali... da nisu u obavezi bili da se pridržavaju propisa o primeni Pravila međunarodnog ratnog prava u oružanim snagama SFRJ iz 1988. godine. U tom Pravilu se govori ne o objavi ratnog stanja, nego neposredne ratne opasnosti. Iz tih formalno pravnih razloga, ovo Pravilo se formalno paravno ne može ni pozvati kao osnov odgovornosti ovih okrivljenih. Ako bi sada se osvrnuli na paragraf 23 "Zločini protiv čovečnosti", ovde se naširoko govori da su dela bili deo rasprostranjenog i sistematskog napada na hrvatsko i drugo ne-srpsko stanovništvo. Mislim da ovo nije sednica na kojoj bi raspravljali o statusu civilnog stanovništva. U *Predmetu Tužilac protiv Blaškića*, upravo je objašnjeno da osobe koje su bile u vukovarskoj bolnici nemaju taj status, jer nezadova... jer nezadovoljavaju svih onih šest tačaka iz Dopunskog protokola Ženevske konvencije (Protocol Additional to the Geneva Conventions), da bi taj status imali. Zatim dela optuženih, pre svega mislim na Radića, tužilac nije dokazao da su to dela kao deo zajedničke politike i plana. Opet ću podsetiti Pretresno veće da Radić je samo komandir jedne čete, koji nije ni mogao stupiti u bilo kakav ozbiljniji kontakt sa visokim oficirima na tom području. A što se tiče tačke 23, Odbrana tvrdi da tužilac nije dokazao ovu tačku 23, već da se može raditi samo o pojedinačnim incidentima.

Paragraf 26 govori o sastancima u štabu kapetana Radića, u kojima je cilj bilo planiranje vojnih operacija u Vukovaru. Tužilac nije dokazao, čak pod pretpostavkom verbalnog tumačenja laika - da se radi o štabu, a ne može se raditi o štabu, tu nisu pravljene operacije oslobođanja Vukovara. Jer Komandno mesto prvo, u kome su se pravile... planovi, jeste Komandno mesto komandanta Prvog motorizovanog bataljona, gde su po naređenja i po plan dolazili komandiri četa ili komandiri Teritorijalne odbrane... koji su bili na istom pravcu dejstva.

Paragraf 27; ovde očigledno tužilac pod proterivanjem podrazumeva evakuaciju. Mislim da je evakuacija koja je sprovedena... sprovedena, ne može da bude zamena za tu tezu.

Dakle, časni Sude, tačka 1 Optužnice, to jeste progon, nije tačka koju je tužilac dokazao, a koja stavlja na teret Miroslavu Radiću. Jer dolazak Šešelja, objasnio sam, nije začetak udruženog zločinačkog poduhvata, da bi nakon toga mogla i da se dese ova krivična dela. A za sve to, referenca su: P-024, strana 4195/12, 4349/15; P-022, transkripti 4985/25. Vidim da ne ulazi, ali ja ću samo... onda neću te strane, pošto verovatno Pretresno veće nema vremena da se time bavi, a ja sam to predlagao i u toku ovog postupka. Dakle, svedoci: P-024, P-022, P-030. Ponovo se ovde pominje paragraf 33 Optužnice, "Selekcija zatočenika". Dakle, ponavljam još jednom, nema dokaza da je Radić učestvovao u selekciji zatočenika. Ako bismo onaj neubedljivi P-030 svrstali u taj dokaz, pa i on ne kaže sem "pretres i odvođenje do autobusa", da je bilo neke selekcije.

Paragraf 34; Tužilaštvo nije dokazalo da je major Šljivančanin naredio Radiću da sa spiskom od 15 ljudi isti... iste izvede iz autobusa. Tužilaštvo nije dokazalo u paragrafu 39 da su Radić, Vujanović i drugi "razgovarali o masakru prethodne noći na "Ovčari". " Svedok P-002, na koga se verovatno poziva Tužilaštvo, tvrdi da je razgovarao sa određenim osobama, pa je kasnije pitao Vujanovića za te okolnosti, pa je kasnije, a negde kaže "u toku večeri", a negde kaže "nakon dva, tri dana", razgovarao sa Radićem, koji je samo konkludentnim radnjama, konkludentne radnje i nejasno pitanje svedoka - dao odgovor, što znači nisu razgovarali o masakru na "Ovčari" prethodne noći, jer tužilac nigde nije dokazao da se koristila reč masakr, zločini na "Ovčari", reč "Ovčara", čak ni sa svojim svedocima.

Dakle, pošto vidim da imamo još dva minuta, ovo ću da skratim. Pretresno veće je pažljivo pratilo dokaze koje je Tužilaštvo izvodilo u toku svog "case-a" i mislim da nije uspelo da dokaže ni jednu tačku od 1 do 8 Optužnice koja se stavlja na teret mom klijentu Miroslavu Radiću. I bez obzira na ono što sam se izjasnio na početku svog pledoajea kratkog Pretresnom veću - šta odluka treba da predstavlja po Pravilu 98bis, mislim da nisam zlupotrebio ovo Pravilo, i da se steklo dosta uslova upravo na okolnosti koje sam naveo - da bi Pretresno veće moglo doneti oslobađajuću presudu. Jer moj klijent je... ipak ovde pritisnut tačkama Optužnice koje nemaju utemeljenje u dokazima. I biću veoma blag... u stvari, to je sve što sam imao danas da predložim, časni Sude. Hvala.

SUDIJA PARKER: Hvala vam puno, gospodine Boroviću. Sada idemo na prvu jutarnju pauzu. Nastavićemo sa radom u 11.20 časova.

(pauza)

SUDIJA PARKER: Gospodine Lukiću?

ADVOKAT LUKIĆ: Dobar dan, poštovani Sude. I ja ću par reči prvo reći uopšte o svom shvatanju i shvatanju ovog tima postupanja u kome se trenutno danas nalazimo u pogledu Pravila 98bis. Timovi odbrane u ovom predmetu dolaze iz pravnog sistema koji su svojoj proceduri nema odredbi koje se mogu dovesti u vezu sa Pravilom 98bis. Verovatno sa osnovnim razlogom što taj naš pravni sistem iz koga mi dolazimo je utemeljen na načelu materijalne istine, a ne na načelu dokazivanja van razumne sumnje. U tom sistemu je aktivnija uloga suda u prikupljanju i redosledu izvođenja dokaza, i samim tim donekle - potisnuta uloga stranaka, u poređenju sa procedurom u kojoj se sada ovde nalazimo. Zato se u postupku po predlogu za donošenje oslobađajuće presude po ovom pravilu, o kojem danas slušate predloge Odbrane, trudimo da našu argumentaciju iskustveno i profesionalno vežemo za ono što nam je dostupno u praksi ovog Tribunala, i ono na šta se praksa ovog Tribunala poziva.

Nije jednostavno distancirati se od ocene dokaza generalno, niti napraviti onu ključnu razliku između ocene snage i slabosti protivurečnih dokaza i različitih, o čemu se Pretresno veće sad neće upuštati u ocenu i odlučivanje, i sa druge strane apstraktne ocene - da li određeni dokaz sam po sebi je toliko neubedljiv za bilo koje sudsko veće - u mogućnosti osude. Ono kako mi tumačimo svrhu ovog procesnog trenutka u kojem se sada nalazimo je pre svega na ostvarivanju jedne fundamentalne uloge Suda da preciznom analizom dosadašnjeg postupka doprinese ekonomičnosti postupka, i otkoni nepotrebno izvođenje dokaza u predmetu Odbrane. Takvu svrhu ovoga člana, ovog pravila, potpuno podržavamo, koliko god ne podržavamo omogućavanje Tužilaštvu da tokom celog postupka se koristi širokim i nepreciznim optužbama. Ovo potonje prihvatanje od strana pretresnih veća da tužilac može tokom celog postupka koristiti široko i neprecizno Optužnicu, suprotan je kraj želje za ekonomičnošću postupka. To Odbrani, od početka suđenja, pa posebno i nakon okončanja izvođenja dokaza Tužilaštva, osporava... ostavlja obavezu da osporava mnoge, ničim utemeljene navode Optužnice. U skoro svim predmetima koji su suđeni pred ovim Sudom, u konačnoj odluci se optuženi po pravilu oslobađaju za određeni broj inkriminacija, a da je to verovatno moglo da se odluči ili odustankom tužioca za pojedine inkriminacije, ili u proceduri po Pravilu 98bis. Takva odluka u pravom trenutku bi znatno ubrzala dokazni postupak Odbrane i smanjila dužinu suđenja. Ja sam, i ovaj tim Odbrane mišljenja da je Sud taj koji mora kanalisati preširoke optužbe, koje opet dovode do preobimnog dokaznog postupka. Mišljenja sam da bi čak i u nacionalnim jurisdikcijama, u kojima se primenjuje standard "no case to answer" - kada bi imali suđenja sa ovako komplikovanim i glomaznim dostup... dokaznim postupkom, i sa definitivnim pritiskom da se suđenja ubrzaju, mnogo svestranije se koristila ovlašćenja iz Pravila 98bis.

Odbrana mora ovom prilikom da ukaže na još jednu činjenicu koja je proistekla nakon završenog dokaznog postupka Optužbe. Sada je Pretresno veće u prilici da sagleda šta je to Tužilaštvo tako snažno ponudilo na početku suđenja, i šta je od toga izvelo u svom predmetu kao dokaz. Ne pozivanjem ključnih svedoka Optužbe, a reč "kjučna" korsitim samo kad želim da pokažem... i da kroz to pokažem koliko se na određene svedoke tužilac u *pre trial briefu* u fusnotama pozivao, Tužilac je pokazao da je njegov pristup izvođenju dokaza jasno

nezainteresovan da Pretresno veće se upozna sa svim činjenicama kojima raspolaže Tužilaštvo, i koje je najavilo. Jednostavnije rečeno, ne želi da da doprinos utvrđivanju pune istine. I sada dovodi Odbranu u onaj status koju joj ni Statut ni Pravilnik (Rules of Procedure and Evidence) ne pridaju. Tužilac je prebacivanjem tereta dokazivanja na Odbranu, nju doveo u situaciju da radi ono što nije nikada na Odbrani. Pretresno veće u ovom trenutku ne može, sigurno, zato što nije ni upoznato sa izjavama potencijalnih svedoka, i neće sigurno, jer je to... ovo Pravilo i ne dozvoljava - da ceni kako je Optužba ispunila svoj zadatak koji je najavila. Ali mora da bude svesno da na Odbrani ne sme da bude teret dokazivanja, već isključivo na Optužbi.

Ja ću sada preći na konkretne predloge i odmah ću najaviti da se moji predlozi u odnosu na Pravilo 98bis odnose pre svega na oblike krivične odgovornosti, pa kroz to i na činjenicu da li postoji dovoljno, odnosno bilo kakvih dokaza u odnosu na konkretne optužbe.

Prvo ću reći nešto o odgovornosti člana 7.1 na koji se poziva Tužilaštvo u Optužnici. Tužilaštvo nije pružilo dokaze kojima bi razumni presuditelj o činjenicama mogao da zaključi da je Šljivančanin na bilo koji način imao učešće u zajedničkom zločinačkom poduhvatu, kako je to navedeno preciznije u paragrafima od 4 do 7 Optužnice. Ako se pođe od teze da je cilj tog poduhvata onakav kako je Tužilaštvo definisalo u paragrafu 5 Optužnice i paragrafu 259 predpretresnog podneska, onda nema dokaza koji upućuju na bilo kakvu vezu Šljivančanina sa tim planom, ako je on i postojao. Saglasno uslovima iz drugostepene Presude Tadić, iz paragrafa 227, u odnosu na *actus rea*, nema dokaza koji upućuju na treći uslov, učešće optuženog u samom izvršenju dela - što se inače po para... po paragrafu 4 Optužnice Šljivančaninu i ne stavlja na teret, niti dokaza da je Šljivančanin pomagao ili doprinosio izvršenju zajedničkog plana. Tužilac nije pružio dokaze da je Šljivančanin posedovao *mens rea* koji je ustanovljen kao standard u istoj *Presudi Tadića* u paragrafu 228, i to kako za prvi, tako i za treći oblik zajedničkog zločinačkog poduhvata. Konkretno, u odnosu na prvi oblik - "da je imao umišljaj da se izvrši odedeno krivično delo". Za potrebe odlučivanja po zahtevu na osnovu Pravila 98bis, Pretresno veće mora utvrditi da su svi članovi zajedničkog zločinačkog poduhvata uključeni u izvršenje krivičnog dela, konkretno da je Šljivančanin, ja ću citirati deo iz odluke po istom zahtevu u *Predmetu Brđanin*, u paragrafu 28 da je on: "nameravao ishod zajedničkog plana i dobrovoljno učestvovao u izvršenju zločina koji je u pitanju." Pročitacu još jedanput, znači paragraf 28, gde se zahteva da Pretresno veće utvrdi da je optuženi, pročitacu u originalu "nameravao ishod zajedničkog plana i dobrovoljno učestvovao u izvršenju zločina koji je u pitanju". Ja vidim da me transkript ne podržava. Mogu da pročitam i na BHS-u, ali sam hteo da iskoristim stvarno original tekst te odluke. Ponoviću još jedanput za zapisnik.

prevodioci: Molimo da napravite dužu pauzu pre govora na engleskom jeziku.

ADVOKAT LUKIĆ: Ispričavam se prevodiocima. Trebao sam da napravim najavu da ću pročitati na engleskom jeziku. Vratću se na svoj maternji jezik. Takođe, u odnosu na treći oblik zajedničkog zločinačkog poduhvata, tužilac nije

pružio niti jedan dokaz o navodnoj nameri Šljivančanina da učestvuje i sprovodi zločinačku aktivnost grupe, i da doprinese zajedničkim zločinačkim poduhvatu, ili u svakom slučaju, izvršenju krivičnog dela od strane grupe koja je u Optužnici opredeljena u paragrafu 7.

Tužilac nije dokazao da je Šljivančanin posedovao stanje svesti o bilo kakvom planu, pa samim tim nije ni mogao ni da predvidi da dela iz Optužnice, optužbe od 2 do 8 - predstavljaju moguću posledicu izvršenja tog zajedničkog plana. Na osnovu navedenog, tužilac nije pružio dokaze, bilo kakve, na osnovu kojih bi presuditelj mogao da prihvati navode iz Optužnice, na koje se tužilac poziva u paragrafu 12. Tužilac nije pružio dokaze na kojima bi bilo koji presuditelj o činjenicama mogao da utvrdi da su radnje koje se navode u paragrafu 11, u podparagrafima od A do I - na bilo koji način povezane sa zločinačkim planom i ostvarivanjem cilja zajedničkog zločinačkog poduhvata. Posebno, nije pružio dokaze da je Šljivančanin znao da je 18. novembra u Zagrebu sklopljen Sporazum između JNA i hrvatskih vlasti; to je deo pod B u paragrafu 11.

Nadovezaću se i na reči kolege Borovića - Odbrani ni dan danas nije jasno zašto i na osnovu čega tužilac u paragrafu 11, podparagraf C, pominje broj od 400 nersrba, a u paragrafu 33, broj oko tri stotine. Smatramo da nema dokaza da je odvedeno oko 400 lica iz vukovarske bolnice 20. novembra ujutru.

S obzirom na napred navedene uslove, Odbrana tvrdi da Šljivančanin nije znao, niti je bilo razloga da zna, da će ta lica biti pogubljena ili ubijena... progonjena ili ubijena. Nema niti jednog dokaza, koji zahteva standard iz Pravila 98bis, da je Šljivančanin učestvovao u zajedničkom zločinačkom poduhvatu - radnjama koje su navedene u paragrafu 11G. Takođe nema niti jednog dokaza da je Šljivančanin preduzeo mere da zločine sakrije ili zataji - iz paragrafa 11I.

U odnosu na pojedinačne oblike krivične odgovornosti iz člana 7.1 Statuta, Tužilaštvo se u predpretresnom podnesku pozvalo na naređivanje. O tome je obrazlagalo u paragrafu 277 pretpresnog podneska, i pomaganje i podržavanje u paragrafu 282 i 285. Pa ću u tom smislu da kažem poziciju Odbrane u ovom trenutku. U odnosu na naređivanje, tužilac nije izveo dokaz da je Šljivančanin naredio da se poćini bilo koje krivično delo iz Optužnice. Nema dokaza da je on imao potreban *mens rea* za naređivanje. Potrebno je da se prezentuju dokazi da je imao nameru da se protivpravno delo poćini, i svest o znatnoj verovatnoći o poćinjenju krivičnih dela, kako je to ovde ustanovljeno kroz praksu u drugostepenoj *Presudi Blaškiću* paragrafima 41 i 42.

Konačno, specifičnost položaja gospodina Šljivančanina u komandnom lancu, o čemu ćemo govoriti u odnosu na optužbe za komandnu odgovornost, ne pružaju dokaze da je Šljivančanin imao bilo kavu vlast, pa i neformalnu, nad licima koja su fizički izvršila zločin. Vlast koja je potrebna da se može izdati naređenje. Sada bih nešto rekao o pomaganju i podržavanju kao obliku odgovornosti iz člana 7.1. Tužilac u predpretresnom podnesku, u paragrafu 285, nabraja u čemu se sastoje radnje pomaganja i podržavanja gospodina Šljivančanina, za koje je on naveo da će Tužilaštvo dokazati. I to: da je naredio prebacivanje lica iz bolnice u kasarnu, da je sprečio međunarodne posmatraće da prisustvuju svim segmentima evakuacije, da je nadgledao pritvaranje lica u kasarni, dozvolio prebacivanje iz kasarne do "Ovčare", i dozvolio organima bezbednosti Gardijske brigade i 80.

motorizovane brigade da zarobljenike predaju... se predaju drugim snagama, znajući da će oni biti predmet daljih progona i ubistava. *Actus rea* za pomagača i podržavaoca je definisan u praksi Tribunala kroz presudu drugostepenu u *Predmetu Tadić*, 229 član, gde se pravi razlika između ovog... ovih oblika i oblika u zajedničkom zločinačkom i.... u zajedničkom zločinačkom poduhvatu. Ja sam se pozvao i na *Predmet Vasiljević*, drugostepena *presuda*, paragraf 102 i *Presuda Aleksovski*, drugostepena, u paragrafu 164. Uvek se osećam čudno kad Pretresnim većima ovde treba da ukazujem na paragrafe i presude. Mislim da to najmanje vama treba da skrećemo pažnju. Po Drugostepenom veću u *Predmetu Krnojelac*, paragraf 51, u odnosu na *mens ream*, Sud mora utvrditi da je optuženi kao pomagač posedovao znanje da svojim delima doprinosi u znatnoj meri krivičnom delu koje čini glavni učinilac. On mora biti svestan osnovnih elemenata zločina, koji je u krajnjoj liniji počinio glavni počinilac. U odnosu na konkretne optužbe koje je tužilac opisao za ovaj oblik odgovornosti, tužilac nije pružio dokaze da je Šljivančanin bio svestan dela glavnih počinioaca, namere onih koji su izvršili dela zločin ubistva da će dela izvršiti. Nema ni jedan dokaz kojim bi bilo koji presuditelj mogao da ukaže da je Šljivančanin bio svestan da je radnjama u kojima je učestvovao tokom evakuacije bolnice, imao svest o delima glavnih počinioaca.

Sada ću nešto reći o odgovornosti nadređenog, predviđena članom 7.3 Statuta. Ovaj Tribunal je svojim odlukama jasno uspostavio kriterijume neophodne za ocenu - da li optuženi može da ima komandnu funkciju i da snosi odgovornost nadređenog. To su već poznati uslovi navedeni u *Predmetu Čelebić*, paragrafi od 186 pa na dalje. Jedan od tih elemenata, rekao, bih preduslov za ostala dva uslova, koji su neophodni da tužilac pruži dokaze je, da je počinilac krivičnog dela bi potčinjen optuženom; 303 paragraf drugostepene *Presude Čelebić*.

U načelu jednostarešinstva, subordinacije, koji je funkcionisao u Jugoslovenskoj narodnoj armiji, a na koji su se svesrdno pozivali i oba eksperta Tužilaštva, kao i na osnovu brojnih dokumenata, reći ću propisa, jasno je da i u privremenom komandnom lancu mora da postoji jedan nadređeni, i da su podređeni počinioци krivičnih dela pod njegovom vlašću - u komandnom smislu. Tužilac ne tvrdi da je efektivna kontrola Šljivančanina u samoj evakuaciji postojala van komandnog lanca, već tvrdi da je on imao komandnu funkciju na osnovu privremene odluke, privremenog komandnog lanca, koji je njemu navodno dodeljen. Tužilac nije pružio dokaze da taj lanac u toku operacije evakuacije bolnice, a čiji je tok i trajanje opredelio u paragrafu 17 Optužnice - funkcionisao na relaciji Šljivančanin - kao nadređeni, i neposredni počinioци zločina - kao podređeni. Brojni dokazi ukazuju da je lanac komandovanja funkcionisao na sasvim drugim relacijama, između sasvim drugih lica, za koje tužilac niti je hteo, niti je mogao *de iure* da dovede u odnos potčinjenosti - u odnosu na Šljivančanina.

Tužilac odgovornost nadređenog u odnosu na Šljivančanina obrazlaže u paragrafu 17 Optužnice. Priznajući da Šljivančanin nije imao *de iure* komandnu funkciju u Gardijskoj motorizovanoj brigadi, kako je naveo u paragrafu 299 predpretresnog podneska, on pravi konstrukciju - da mu je mogla biti data privremena komandna funkcija i da mu je ona data od strane gospodina Mrkšića, kako je navedeno u paragrafu 30 i paragrafu 36... paragrafu 30 Optužnice i paragrafu 36

predpretresnog podneska. U dokazivanju ove činjenične tvrdnje, tužilac se u predpretresnom podnesku u fus noti poziva na tri dokumenta. To je fusnota 57 predpretresnog podneska. Dva od tih dokumenata su sada postali dokazi, znači dokaz sada 425 i dokaz 368. Treći dokument još uvek je na *listi 65ter*, pod oznakom 573. Sve su u pitanju izveštaji Operativne grupe Jug za datume 15. novembar 1991. godine i dva za datum od 21. novembra 1991. godine. Ispravka prevodiocima, 38 stranica, znači red 7, dva dokumenta su od 21. novembra. To su ovi sada dokazi u koji možete da izvršite uvid. Odbrani, uz svo dužno respektovanje taktike Tužilaštva, u pogledu tumačenja dokumenata, apsolutno nije jasno šta je to Tužilaštvo našlo u ovim dokumentima, u vezi navodne privremene komandne funkcije Šljivančanina. Ni jedan dokaz izveden tokom suđenja ne bi bilo kojem presuditelju o činjenicama mogao da potvrdi ovu tezu Tužilaštva. *De iure*, komandna funkcija je formalna funkcija i za nju moraju postojati jasni dokazi, koji imaju toliku dokaznu snagu da dovode u pitanje ono što je nesporno, a to je - da Šljivančanin po svojoj funkciji i položaju nije mogao da komanduje. Po shvatanju Odbrane, takav dokaz Tužilaštvo nam tokom svog prezentovanja dokaza - nije pružilo. Svedok Tužilaštva, ekspert Pringle, u svom izveštaju i svedočenju, komandnu funkciju Šljivančanina je izveo isključivo iz iskaza svedoka - o njegovom navodnom naređivanju u bolnici, prilikom pretresa. Ovo su iskazi lica koja ni na jedan način nisu bila upoznata sa komandnim lancem u Gardijskoj motorizovanoj brigadi i Operativnoj grupi Jug. I ti dokazi, ti iskazi, mogu svojom dokaznom snagom samo da ukažu, nakon zaključenja tužiočevih dokaza danas, kada odlučujemo po ovom Pravilu, na eventualno postojanje *de facto* komandne funkcije nad pripadnicima Vojne policije. I ništa više. O eventualnom postojanju *de facto* komandne odgovornosti, Odbrana i ne može da se u ovoj fazi postupka... da ospori postojanje takvih dokaza. Dokazna snaga, međusobna protivrečnost ili neubedljivost iskaza svedoka, biće predmet posebne analize, a posebno kada se budu i prezentovali dokazi predmeta Odbrane, koje će ona ponuditi. Ali u ovom trenutku, taj oblik postojanja *de facto* komandne odgovornosti Šljivančanina - ne tražimo da ocenjujete.

Na osnovu svega napred navedenog, Odbrana predlaže da ovo Pretresno veće donese oslobađajuću presudu u odnosu na optuženog Šljivančanina - u odnosu na sva krivična dela iz Optužnice po paragrafu... po članovima od 1 do 8, a da su izvršena u okviru zajedničkog zločinačkog poduhvata ili bilo kog drugog oblika krivične odgovornosti po osnovu člana 7.1 Statuta, kao i donese oslobađajuću presudu za sva krivična dela, koja su navedena u članovima od 1 do 8 optužbi, a koja se odnose na *de iure* komandnu odgovornost gospodina Šljivančanina. Zahvaljujem što ste me slušali, časni Sude.

SUDIJA PARKER: Hvala vam puno, gospodine Lukiću. Kako je ranije rečeno, sada ćemo napraviti pauzu do 13.45 časova, što je uobičajeno vreme za nastavak rada posle ručka. Tada ćemo sasušati Optužbu, i to sat vremena. Gospodo Tapušковиć?

ADVOKATICA TAPUŠKOVIĆ: Ja se izvinjavam što pravim prekid, što sam vas prekinula baš da završite pred ručak ovu sesiju. Odbrana bi imala jednu kratku

molbu. Zbog zdravstvenog stanja kolege Vasića, mi bismo voleli da u toku ove pauze odemo i da ga posetimo, i da mu podnesemo na neki način izveštaj kako je proteklo izlaganje timova Odbrane po Pravilu 98bis. Pošto ste vi odlučili da se nastavak poslepodnevne sesije odigra od 13.45, poseta u zat... u... u... koronarnoj jedinici bolnice, gde se nalazi kolega Vasić počinje od 13.15 i traje do 14 časova. Ukoliko bismo mogli zbog ove situacije da poslepodnevnu sesiju počnemo u 14.15, ukoliko bi to odgovaralo Pretresnom veću, a i kolegama iz Tužilaštva, Odbrane bi bile vrlo zahvalne za takav gest? Hvala.

SUDIJA PARKER: Nastavićemo sa radom u 14.15 časova.

(pauza)

SUDIJA PARKER: Gospodine Moore?

TUŽILAC MOORE: Hvala. Pre nego što počnem sa iznošenjem mojih argumenta, dozvolite mi da vrlo kratko odgovorim na dve ili tri stvari. Dvojica od mojih uvažениh kolega žalili su se na svedoke koje smo mi pozvali i rekli da tako nešto predstavlja nepravdičnost. Mi tvrdimo da je na Tužilaštvu da poziva svedoke, da ono odlučuje koje će svedoke da pozove, da je to pravo Tužilaštva, a kriterijumi koje smo mi pokušali da primenimo su sledeći. Prvo, svedoci treba da su verodostojni i treba da u suštini govore istinu. Drugo, oni treba da pokušaju da budu tačni. To ni na koji način ne sprečava Odbranu da pozove bilo kog svedoka koga oni smatraju prikladnim. To je njihova odluka. I drugo, većina argumenata koje su iznele moje uvažene kolege izgleda da se odnose na percepciju i procenu samih dokaza. Po našem mišljenju, osim ukoliko izvedeni dokazi nisu u potpunosti nepouzđani, i to čak i dalje od izraza koje je čini mi se ovo Pretresno veće jednom primenilo, a to je "vrlo negativan stav o pouzđanosti svedoka" - osim u tom slučaju, smatramo da postupak po Pravilu 98bis nije prikladan forum za iznošenje takvih procena. Zbog toga argumenti koje su iznele moje uvažene kolege izgleda da se temelje na dvema osnovama. Prvo, da nije bilo nikavog zajedničkog plana u kome su učestvovali svi branjenici. Drugo, kada je reč o Šljivančaninu i Mrkšiću, a svakako u izvesnoj meri i kada je reč o Radiću, oni tvrde da nije dokazano rukovođenje i zapovedanje i sa tim u vezi njihova veza sa evakuacijom. Prvo da kažem da ću ja govoriti o Mrkšiću i Šljivančaninu, moj uvaženi kolega gospodin Smith će govoriti o Radiću, a gospodin Weiner će govoriti o preliminarnoj temi rasprostranjenog i sistematskog kriterijuma. Teza Tužilaštva zasniva se očigledno na posrednim dokazima protiv sve trojice optuženih. Postoje slučajevi kada možemo videti konkretne, direktne dokaze, i zato nameravam da odgovorim individualno, ali opet i povezati neke od dokaza koji se odnose i na Mrkšića i na Šljivančanina. Prvo, nekoliko preliminarnih stvari.

Kada je reč o Mrkšiću i o njegovom položaju i *de iure* ovlašćenjima, mislim da je ovde prihvaćeno da je Mrkšić bio komandant Gardijske motorizovane brigade od

jula 1990. godine do 30. juna 1992. godine. On je preuzeo komandu nad Operativnom grupom Jug 8. oktobra. O tome imamo dokaze, dokazni predmet 401 i izjavu Trifunovića. On je zapovedao Operativnom grupom Jug do 24. novembra. Koliko je nama poznato, poslednje naređenje koje je potpisao Mrkšić kao komandant Operativne grupe Jug, nosi datum 23. novembar, to je dokazni predmet 426. Zona odgovornosti Operativne grupe Jug protezala se sa jedne strane otprilike 8 kilometara, u drugom smeru otprilike 14 kilometara, što pokriva šire područje Vukovara. A Trifunović je detaljno opisao i same granice. Sada neću da u to ulazim. Mi tvrdimo da je on kao komandant Operativne grupe Jug imao ekskluzivno pravo da izdaje naređenja i da zapoveda svim jedinicama koje su bile uključene u Operativnu grupu Jug. I da je, prema tome, on snosio punu odgovornost u skladu sa principima Pravila brigade JNA iz 1984. godine. To je objasnio i Trifunović, a može se pronaći i u dokaznom predmetu 395. Isto tako, kao što su rekla i dva eksperta, Pringle i Theunens, one jedinice koje su mu bile potčinjene obuhvatale su redovne i rezervne snage JNA, jedinice Teritorijalne odbrane i paravojne, odnosno, dobrovoljačke jedinice. Konkretno, tu je bila: Gardijska brigada, 80. motorizovana brigada, lokalna srpska Teritorijalna odbrana i dobrovoljci iz Leve Supoderice. Mi tvrdimo da je značajno to što dokumentarni dokazi iskazi svedoka poput Trifunovića, Theunensa i Pringlea pokazuju da je Mrkšić imao, stavljam sad to pod navodnike "efektivnu kontrolu nad tim jedinicama sve do najmanje 21. novembra 1991. godine do 6.00 časova ujutro". Isto tako, Pretresno veće se sigurno seća onoga što bih kratko mogao da nazovem naređenjima o predpotčinjavanju, to je dokazni predmet 422. Mi tvrdimo da se iz toga mora da izvuče zaključak da su jedinice koje sam naveo bile njemu podređene sve do tog trenutka. Kada je reč o efektivnoj kontroli nad počinocima, mi tvrdimo da je Mrkšićeva sposobnost da rukovodi i komanduje drugom dvojicom optuženih, Šljivančaninom, kao načelnikom organa bezbednosti, i Radićem, koji je bio komandir čete, je jasno dokazana, i koliko ja mogu da se setim, to nije ni osporavano. Mislim da je to sporazumno utvrđena činjenica broj 21. Dakle, svi se slažu, uključujući i Odbranu, da je postojala veza potčinjenja između Mrkšića i Šljivančanina i Radića.

Drugo, kad je reč o srpskoj Teritorijalnoj odbrani u Vukovaru, mi tvrdimo da je jasno da je Mrkšić imao kontrolu nad njima. Prvo, on je dobio naređenje svog pretpostavljenog Adžića od 12. oktobra u kome mu se naređuje, citiram: "Sve naoružane jedinice bez obzira na to da li su jedinice JNA, Teritorijalne odbrane ili dobrovoljačke jedinice, moraju delovati pod jedinstvenom komandom JNA."; dokazni predmet 89. Mi tvrdimo da jedinstvo komande i jednostarešinstvo predstavljaju ključ za razumevanje ovih dokaza i način na koji je funkcionisao zajednički zločinački poduhvat. Mi smatramo da postoje konzistentni dokazi koji su izvedeni i u vezi sa Adžićevim naređenjem od 21. novembra, koje sam već spomenuo u kome se jasno kaže da su lokalne jedinice podređene Mrkšiću, i da su prema tome očigledno pod Mrkšićevom kontrolom, i da su to bile tokom i nakon zločina koji su počinjeni na "Ovčari". U vezi sa tim izdato je više različitih naređenja, međutim sada neću da ulazim u detalje. Konkretnije, ako pogledamo efektivnu kontrolu nad lokalnim srpskim jedinicama Teritorijalne odbrane, a rekao sam, efektivna kontrola proizilazi iz Mrkšićeve sposobnosti da izdaje

naređenja. U vezi sa tim imamo jasnu indikaciju u činjenici da je on Miroljuba Vujovića nominovao za komandanta Vukovarske teritorijalne odbrane. To se može naći u iskazu Trifunovića na T 8.210; T je stranica transkripta. Tim naređenjem ozvaničena je situacija koja je *de facto* postojala još od oktobra 1991. godine, nakon što je Vujović zamenio prethodnog zapovednika Teritorijalne odbrane i to ponovo u skladu sa doktrinom SFRJ. Ali u stvari, možda ne bi trebalo da ulazim u to, jer bi zahtevalo previše vremena.

I konačno, efektivna kontrola Mrkšića potkrepljena je i dokazima o kontroli njegovog potčinjenog oficira Radića nad samom Teritorijalnom odbranom. Efektivna kontrola i potčinjenje Radiću mogu se naći u iskazima sledećih svedoka: P-022, P-024, Trifunović, P-002 i P-018. Suprotno onome što tvrde moje uvažene kolege, mi kažemo da postoje jaki dokazi da je Radić imao efektivnu kontrolu nad jedinicama koje su njemu bile potčinjene.

I treće, kad je reč o Levoj Supoderici, tom je odredu bio na čelu Lančuzanin, poznat po nadimku Kameni. I ponovo, Mrkšićeva efektivna kontrola nad tim dobrovoljcima, pre, tokom i nakon zločina na "Ovčari" - može se dokazati na dva načina. Prvo, ono što ćemo nazvati konzistentnim potkrepljujućim dokazima svedoka poput Trifunovića, P-022, P-024, P-018 i P-001. I onda, na drugi način, naređenjima i izveštajima, koje je Mrkšić izdavao kao komandant Operativne grupe Jug. Kao što sam već rekao, mnoga od tih naređenja nalazimo sve do vremena dok nisu napustili Vukovar, ili je bolje reći da su naređenja nastavila da se izvršavaju sve dok nisu napustili Vukovar. Mi tvrdimo da je jedan od najvidljivijih elemenata dokaza Mrkšićeve kontrole nad Levom Supodericom to da je ta jedinica bila potčinjena Mrkšićevom potčinjenom, to jest Radiću. I drugo, činjenica je da je Radić to priznao kada ga je jedan novinar intervjuisao i kada je na pitanje: "Ko su bili vaši vojnici?" on odgovorio: "U jednom trenutku, bilo je to otprilike 500 ljudi raznih nacionalnosti i razne stranačke pripadnosti koji su se nalazili u četi kojom sam ja komandovao. To su bili: redovni vojnici, dobrovoljci, rezervisti, četnici i srpski dobrovoljci. Morao sam sve da ih ujedinem pod jednu komandu kako bih obezbedio uspeh i to je postignuto radom, svakog dana, čitavog dana". Taj citat može da se nađe u dokaznom predmetu broj 353. Prema tome, da zaključim u vezi sa ovom temom. Mi tvrdimo da postoje dokazi da je Mrkšić imao efektivnu kontrolu nad jedinicama koje su odgovorne za ubistva na "Ovčari" u noći 20. novembra.

A sada nekoliko reči o tvrdnji Odbrane u vezi sa njegovim "učesćem i znanjem". Kao što sam već rekao, Mrkšić je očigledno bio na položaju vlasti. Imao je ovlašćenja nad onima koji su počinili zločine iako očigledno nema nikakvih dokaza o tome da je on direktno naredio. Mi to prihvatamo, to je sasvim istinito. Međutim, mi tvrdimo da ako se pogledaju svi posredni dokazi u predmetu, da se onda neizbežno mora doći do samo jednog zaključka, a to je da njegovo ponašanje upućuje na zaključak da je njegova jasna namera bila progon onih koji su evakuisani iz bolnice. Ja bih rekao da je Mrkšić pokazao, a sada koristim svoje vlastite reči "besprimerno zanemarivanje sudbine zatvorenika", a u tome se oslanjamo na činjenicu da ne postoji ni jedan jedini značajni dokaz koji pokazuje njegovu zabrinutost ili brigu za te ljude koji su evakuisani. Isto tako, ne postoji ni jedno naređenje koje je on napisao, a koje direktno odražava zabrinutost koju je

izrazio njegov nadređeni Života Panić. Mi smatramo da je to vrlo uverljiv dokaz. Jer upravo njegov propust da nešto učini u ovoj situaciji, upućuje na tačno određene zaključke. U kontekstu zajedničkog zločinačkog poduhvata, Mrkšićevo ponašanje je bilo takvo da jedino logički može da se zaključi da je on planirao taj progon. Očigledno da on mnogo toga nije učinio, bez obzira na prethodna upozorenja koja je u raznim oblicima dobio od raznih ljudi. Prema mojoj tvrdnji, to pokazuje da on u najmanju ruku nije uopšte brinuo, nije ga bilo briga, a mi tvrdimo i nešto više od toga, a to je da to podržava zaključak o njegovom namernom i direktnom učešću.

Isto tako, nekoliko reči o šest elemenata prethodnog obaveštenja. Prvo, znamo od svedoka Pringlea da je opšta situacija bila napeta, da su ranije bile borbe takve vrste koje bi sigurno naterale na zabrinutost bilo kog zapovednika koji pažljivo prati šta se dešava. Drugo, imamo dokazni predmet 415, naređenje Živote Panića. To je takođe prethodno obaveštenje, koja po našim tvrdnjama pokazuje da je sasvim jasno da su postojale značajne zabrinutosti ne samo o tome da bi nešto loše moglo da se dogodi, nego i to da se nešto loše ranije već dogodilo i da su to počinile potčinjene lokalne jedinice. Prema tome, ne radi se tu samo o strahovanju. Mi tvrdimo da dokument koji je dolazio od Živote Panića, jasno pokazuje da je takvih stvari na drugim mestima ranije već bilo. Treće, ja naravno prihvatam da postoje neka ograničenja dokaza sa tim u vezi. Međutim, Vujić je svedočio i rekao da je Tomić razgovarao sa Mrkšićem 20. novembra o ponašanju, i to da se to dogodilo u kasarni JNA. Ja razumem ograničenja dokaza u vezi sa Tomićem. Međutim, imamo Vujićevu verziju toga.

Četvrto, sam Vujić je izneo veoma konkretan dokaz u vezi sa prethodnim obaveštenjem o tome šta se dešavalo u "Veleprometu". Pretresno veće se verovatno već seća i verovatno ne moram da ponavljam tačno ono što je rečeno, ali ukoliko se tom svedoku poveruje, a o tome će odlučiti Pretresno veće, onda je sasvim jasno da je u vezi prethodnog obaveštenja koje je Mrkšić dobio, 19. nastupila upravo situacija od koje se bojao Života Panić. A to se dešavalo upravo u njegovoj zoni odgovornosti i zbog toga je njegova dužnost bila da smesta reaguje na to. Peto, Vojnović je izjavio da je 20. nakon što je on slučajno posetio "Ovčaru" i video šta se tamo događa, otišao na sastanak u komandu, popodne ili uveče - to je još sporna tačka, i da je on očigledno tada obavestio Mrkšića o tome šta se dešavalo. Isto tako značajno je i to da je i Vukosavljević, organ bezbednosti 80. brigade takođe bio tamo nedugo pošto je Vojnović razgovarao sa Mrkšićem. I on je sam izrazio Mrkšiću svoju zabrinutost o tome šta se dešava. A sasvim je jasno da na sve to Mrkšić nije ništa učinio. Mislim da je Vojnović rekao da Mrkšić nije hteo da se "gnjavi sa tim stvarima". Evo nas sada u okviru sednice po Pravilu 98bis, naravno. Ali isto tako, moglo bi da se kaže da je to nešto što očigledno pokazuje propust da se spreči, a to je jedna od obaveza iz člana 3 Statuta. Međutim, mi smatramo da treba pogledati ukupni korpus dokaza, jer tu nalazimo jedan lajtmotiv koji kontinuirano svaki put ponovo pokazuje da Mrkšić sam nije učinio apsolutno ništa. Naravno, Pretresno veće bi sad moglo da kaže, možda ne u ovom trenutku ali kasnije, zašto da ne? Jer očigledno je da je Mrkšić imao odgovornost za sprovođenje evakuacije. Izneta je tvrdnja da on sam nije bio upoznat s tim da se izvodila evakuacija. Mi smatramo da je to netačno, da postoje

jasni dokazi, ne samo od doktorke Bosanac nego još od druga dva izvora, samo trenutak da to pronađem... koji pokazuju da je Mrkšić znao da će doći do evakuacije. Dakle, to je jedan privatni razgovor sa doktorkom Bosanac 19. novembra i tu su naravno i dokumenti njegovih nadređenih u kojima sasvim jasno piše da je sama bolnica bila njegova odgovornost. Naređenje koje je Mrkšić izdao ujutru 20. reklo je njegovim potčinjenim, citiram: "da evakuišu i transportuju civile, ranjene i bolesne iz bolnice u Vukovaru", kraj citata. Mi opet tvrdimo, imajući u vidu publicitet i okolnosti koje su vladale u to vreme, da je sasvim jasno da je trebalo da dođe do evakuacije. Mi tvrdimo da je on isto tako znao kakve su njegove obaveze, obaveze koje proizilaze iz Zagrebačkog sporazuma. Činjenica da je Mrkšić Šljivančanina zadužio za evakuaciju, ne uklanja njegovu ni vojnu ni ličnu odgovornost. Theunens je u svom iskazu naveo da komandant može da delegira neka od svojih ovlašćenja, ali on tada i dalje ostaje odgovoran za rad oficira kojima je preneo neka od svojih prava. Mi isto tako tvrdimo da je Pringle bio još odlučniji kad je reč o toj temi. Obaveza koju Mrkšić ima kao nadređeni komandant je trajnog karaktera; i to se na neki način nadovezuje na staru poslovicu da se možeš odreći prava ali se ne možeš odreći dužnosti. Prema tome Mrkšić je imao dužnost u vezi sa evakuacijom i u vezi sa drugim stvarima. Mrkšiću je bila poznata evakuacija i šta je tamo trebalo da se dogodi. I Trifunovićev iskaz o tome je sasvim jasan. Trifunović kaže: "19. uveče dogovoreno je s doktorkom Bosanac da se sprovede evakuacija bolnice" i mislimo da je to jasno pokazano. Prema tome, ako pogledamo hronologiju događaja, Mrkšić je znao i bilo je razloga da zna, da su njemu podređene jedinice imale ne samo sklonost prema počinjenju nasilnih i protivpravnih dela, nego da su kasnije tako nešto i učinile. Savim jednostavno rečeno, ta su zlodela izvršile jedinice koje su njemu bile direktno potčinjene. Nekoliko reči o situaciji koja je vladala u njegovoj zoni odgovornosti jer izgleda da je i u vezi sa tim iznet jedan argument. Mi tvrdimo da je Mrkšiću situacija bila dobro poznata, situacija koja je tada prevladavala u njegovoj zoni odgovornosti. Ako dopustite da se na trenutak udaljim od teme. Pringle je sam rekao da komandant ima dvostruku dužnost. Njegova je dužnost da se pobrine da u njegovoj zoni odgovornosti on zna šta se dešava; i naravno, isto tako on ima dužnost da osigura da bude obavešten o svim važnim stvarima. To je svrha jedinstva komande, odnosno jednostarešinstva. Trifunović je izjavio da je javljano o problemima tokom sva tri dana, to jest 18., 19. i 20. To su bile vesti o verbalnom zlostavljanju i fizičkom zlostavljanju od strane lokalnog stanovništva i pripadnika Teritorijalne odbrane. Trifunović kaže da je Mrkšić znao za te probleme, da je o njima obavešten, i isto tako da su ga o tim problemima obavestili i komandanti njegovih potčinjenih jedinica, načelnik Štaba i načelnik bezbednosti. Naravno, postoje dva dokaza koji govore da je Panić bio na "Ovčari". Prvo, iskaz svedoka koji se nalazio u blizini, a na to ću se još vratiti i drugo, dokazi o tome da je Panić razgovarao sa Vojnovićem i da je on u tom razgovoru rekao da je on tamo bio. Kad je reč o zajedničkom zločinačkom poduhvatu i o onome što je trebalo da se dogodi, jedan od najvažnijih dokaza je iskaz svedoka P-017, jer popodne, 20. novembra, vreme je sporno, ali to je bilo negde između 14.30 i 15.30, a vreme je u ovom trenutku važno, svedok 017 je izjavio da je jedan vojnik JNA za koga je

rečeno da je bio uredan i propisno obrijan, zatražio da se iskopa rupa u bizini "Ovčare". Date su dimenzije te rupe, a osoba koja je upravljala vozilom seća se da je u relevantno vreme videla četiri ili pet autobusa pred "Ovčarom". Rekao je da je video kako se iz autobusa iskrcavaju civili, a u vreme kad se vratio ispred hangara, ostala je samo jedna grupa vojnika. Mi tvrdimo da je u ovom slučaju tajming od ključne važnosti zato što se to poklapa sa dolaskom autobusa. Prema našoj tvrdnji, to jasno pokazuje nameru da se ubije. Jer nema nikakve druge potrebe da se kopa rupa takvih dimenzija. Ukoliko se dobro sećam, broj leševa pronađen u toj grobnici je 198. I ako pogledate Operativni dnevnik 80. motorizovane brigade za 18.00 časova od 19. novembra, ako se ne varam, tamo se spominje da očejuju da će 200 ljudi biti odvezeno iz bolnice. U svakom slučaju, mi tvrdimo da je to jedan veoma važan dokaz jer se iz opisa vojnika ne može zaključiti da se radilo o nekom neredovnom vojniku ili pripadniku Teritorijalne odbrane. Kao što sam već rekao, uveče dvadesetog, Vojnović i Vukosavljević razgovarali su sa Mrkšićem o tome šta su videli.

Još nekoliko reči o prethodnom obaveštenju, ali i o tome da je jasno pokazano da je Mrkšić imao direktnu kontrolu. Ima dokaza da je kapetan Vezmarević, komandant čete Vojne policije 80. motorizovane brigade, bio raspoređen na "Ovčaru". Nakon toga je on uklonjen sa "Ovčare". Mi tvrdimo da njegov iskaz udara ne samo na Mrkšića, nego i na Šljivančanina, jer ovde je sasvim jasno da je osoba koja je njega obavestila o tome - Karanfilov, a on je bio organ bezbednosti i direktno potčinjen Mrkšiću, odnosno Šljivančaninu. Isto tako, tu je i prisustvo drugog oficira - Vukašinića. Vukašinić je takođe bio povezan sa Šljivančaninom. On je bio njegov neposredni starešina, tako da mi tvrdimo da postoje vrlo jasni dokazi da su dva viša oficira, koji su bili direktno podređeni i Mrkšiću i Šljivančaninu, ne samo bili prisutni na "Ovčari" kada su ljude napadali, već tvrdimo da se radi i o važnom dokazu u odnosu na svedoka P-001, za koga mi tvrdimo da je došao nakon što je četa Vojne policije otišla. I tamo je on sreo Vukašinića, stao desetak ili petnaest minuta tamo, i onda mu je rečeno da ode. Prihvata se naravno da je on rekao da je moguće da je to bilo 18. Ali, mi znamo da je 18. bila evakuacija sa Mitnice i tvrdimo da postoje jasni dokazi da se radi o 20. i da je P-001 poslednji svedok u tom vremenskom sledu koji pokazuje da su i Vukašinić i Karanfilov bili tamo. I on je opisao da je tada na licima ljudi video prestrašene izraze kao i da se čula pucnjava u blizini.

Iako je potpuno jasno, onako kako je to iznelo Tužilaštvo, on nije definitivno mogao da kaže odakle pucnjava dolazi, ali mislim da je rekao da je dolazila sa otprilike 500 metara udaljenosti. Ponovo se bavim jednom primedbom kolega iz Odbrane. 21. novembra, onaj koji je kopao grobnicu se vratio na svoje radno mesto, i rečeno mu je tada da neće biti potrebno da se rupa ponovo zatrpa, jer je to već urađeno. Uložena je pritužba da se ne spominju buldožeri, ali mi smatramo da se pominje, a to je takođe referenca na P-001 - koji je rekao da je razgovorao sa jednim drugim oficijom JNA, koji je rekao da je zatrpana grobnica na "Ovčari" u tom periodu - uz pomoć buldožera.

Ako mogu ukratko zbog vremenskog ograničenja da se pozabavim time, a to je propust da se spreče ili kazne zločini, a na osnovu svedočenja Pringlea, Theunensa, Trufunovića i drugih, mi smatramo da je postojao jasno izražen

sistem rukovođenja, komandovanja i naređenja; i informacije su išle uz i niz lanac komandovanja. A to je nešto što Pretresno veće mora da uzme u obzir. Ne radi se o jednom prosečnom puku, ovo je elita među elitom, gde je disciplina najvažnija. U tom smislu, mi smatramo da se jasno pokazalo da ne postoji ni jedan dokaz da su preduzete mere bilo da se spreče ili kazne počiniooci. Mi se oslanjamo na svedočenje P-022 i Trifunovića u tom kontekstu.

Sada prelazim na Šljivančanina. Iako možda to ne može da se razdvoji na dva dela, jer se jako puno toga se preklapa. Ja se izvinjavam zbog toga. Želim da se pozabavim njegovim položajem i *de iure* ulogom. On je bio postavljen za načelnika organa bezbednosti 12. avgusta 1991. godine, i na tom položaju je ostao do 1. septembra 1992. godine. Mrkšić je ostao komandant Gardijske motorizovane brigade do 30 juna 1992. godine. Ponovo tvrdimo da je Šljivančanin bio potčinjen Mrkšiću od 12. avgusta 1991. godine do septembra 1993. godine.

Šljivančanin je bio podređen Mrkšiću po različitim funkcijama, a to ćete naći ja mislim u kontekstu utvrđenih nepobitnih činjenica pod broj 21. Šljivančanin je bio u svojstvu načelnika organa bezbednosti, a što uključuje kontraobaveštajni rad; isto tako, pružanje stručnog rukovođenja jedinicama Vojne policije, a uključuje i stručne savete komandantu prilikom korišćenja Vojne policije. U smislu zakonskih ovlašćenja, mislim da je zajedničko shvatanje da organ bezbednosti nema *de iure* komandne odgovornosti. Međutim, mi tvrdimo da je uvek bilo u ovlašćenju Mrkšića da naredi Šljivančaninu po pitanju različitih zadataka. Mi ponovo tvrdimo da su izvedeni dokazi pred Pretresnim većem koji pokazuju da je Šljivančanin delovao jako mnogo izvan obima dužnosti oficira za bezbednost, i mi smatramo da se time sugerise i postojanje komandne odgovornosti. Od 19. novembra, postoje dokazi koji pokazuju da su Mrkšić i Šljivančanin sa *de iure* komandnom odgovornošću nad svim pripadnicima snaga koje su učestvovala u evakuaciji pod vođstvom Operativne grupe Jug. Što se tiče zatvorenika, pojedinaca koji su izvedeni iz vukovarske bolnice i na žalost pobijeni u noći 20. i rano ujutru 21. novembra, mi tvrdimo da tu postoje dva pitanja koja treba da se odrede. Prvo, da li se komandna odgovornost može ustupiti potčinjenom, kao što je bio Šljivančanin, i drugo, da li je Mrkšić te moći preneo na Šljivančanina. Prvo ću se pozabaviti prvim pitanjem, da li se ovlašćenja koja se odnose na RIK mogu delegirati? Mi tvrdimo da je bilo dosta dokaza o tome. Mi smatramo da oficiri bezbednosti mogu da vrše komandnu odgovornost, da imaju te prerogative kao i bilo koji drugi oficir JNA. Izvedeni su dokazi o tome da su organi bezbednosti izdavali zadatke pripadnicima Gardijske motorizovane brigade, a koji nisu bili oficiri bezbednosti. Na to se oslanjam na svedoka P-001. Takođe - mogućnost da se neko može ovlastiti od strane komandnog osoblja da ima komandnu odgovornost. Mi tvrdimo da oficiri bezbednosti mogu da vrše ulogu širu od one koja im je određena, i mogu da budu zaduženi za različite vojne aktivnost, a mogu čak da budu i na komandnim položajima. Na primer, znamo da je Vukašinović koji je bio potčinjen Šljivančaninu bio postavljen za komandanta mesta Negoslavci 9. novembra. To se zasniva na naređenju Mrkšića. Ponovo Trifunović, koji je napisao ili vodio dnevnik, potvrdio je da je Mrkšić imao mogućnost da ustupi komandno ovlašćenje Vukašinoviću, kao posledica naređenja koje je

Mrkšić izdao. Prema tome kao što su bivši oficiri 80. motorizovane brigade potvrdili, organi bezbednosti, iako po regulativi JNA nisu imali *de iure* komandnu odgovornost, mogli su da preuzmu deo te komandne odgovornosti, ako im se ona pripíše ili ustupi. Ponovo tvrdimo da se to u stvari i desilo, kao što se vidi na primeru Vukašinovića 19. i 20. novembra, kada je Mrkšić stavio Šljivančanina na čelo evakuacije vukovarske bolnice. Drugo pitanje o kome treba govoriti je - da li je Mrkšić zaista delegirao ta ovlašćenja. Mi tvrdimo da je sam Vujić u svom svedočenju naveo da se to u stvari i desilo - da je Šljivančanin imao odgovornost nad evakuacijom uopšte, a to je uključivalo i bolnicu. Brojni svedoci, pacijenti, ljudi koji su bili u bolnici, takođe su potvrdili po našem mišljenju to - da su ta ovlašćenja bila prenesena. Ja sada mislim na svedoke iz baze zločina, ali ja baš neću da se time detaljno bavim. Ali ima jako puno dokaznog materijala koji navodi na zaključak da se Šljivančanin ponašao na način koji je nesumnjivo govorio, a mi tvrdimo da je bila njegova namera takođe - da je odgovoran za tu evakuaciju. Svedoci veštaci su takođe tvrdili da je delovalo kao da je Šljivančanin imao veću komandnu ulogu od toga da je zadužen samo za organizaciju i sprovođenje evakuacije u bolnici. To je bilo šire nego što bi se ti očekivalo od oficira na njegovom položaju. Ponovo, kada se pogledaju naređenja, ona su bila prilično uopštena, generalna, a način na koji je to urađeno je prilično neobičan. Očigledno, Pringle je rekao da se radilo o jednoj delikatnoj, važnoj stvari. Operacija evakuacije vukovarske bolnice bi u principu zahtevala prilično detaljna i konkretna naređenja, a to ovde očigledno nije slučaj. Pringle je rekao da je komandant u potpunosti odgovoran za sve što se dešava pod njegovom komandom, kao i za one pod svojom komandom u svojoj zoni odgovornosti. I na kraju, što se tiče Šljivančanina, rekao je da je imao apsolutnu vlast i apsolutnu odgovornost da se izvršavaju naređenja koja su njemu dodeljena, i u tom kontekstu je očigledno Mrkšiću odgovoran, i treba da polaže račune komandantu za pravilno izvršenja tog zadatka. Mi tvrdimo da postoje jasni dokazi, ne samo od veštaka već i od svedoka o bazi zločina da je Šljivančanin imao *de facto* kontrolu, a mislim da ako tumačim i čitam između redova onoga što je rekao moj kolega gospodin Lukić, čini mi se da on to i prihvata. Možda grešim, a ako ne, u svakom slučaju je to naša teza.

Što se tiče efektivne kontrole nad počiniteljima, mi tvrdimo da ima jako puno dokaza koji pokazuju da Šljivančanin jeste imao kontrolu nad njima, ne samo *de facto*, već i *de iure* je imao komandu i kontrolu nad počiniteljima koji su izveli zločine u "Ovčari". Isto tako i u vukovarskoj bolnici. A on je izvršavao sve prerogative koji su mu bili dodeljeni. 20. novembra, Šljivančanin se dva puta sastao sa Borsingerom, to je Pretresno veće čulo, ali je očigledno da se Šljivančanin ponašao na način koji je jasno pokazivao da je on *de facto* zadužen za ono što se tamo dešavalo. Šljivančanin je sprečio predstavnike ICRC-a (International Committee of the Red Cross) i ECMM-a (European Community Monitoring Mission) da obiđu vukovarsku bolnicu rano ujutru 20. novembra, a takođe postoje navodi u dokumentu Evropske posmatračke misije od 19. novembra - da je Šljivančanin sprečio Međunarodni komitet Crvenog krsta da 19. uđe u bolnicu.

Drugo, mi smo izveli dokaze da je rano popodne, nakon što je izvršena prva selekcija i prva evakuacija - medijima konačno omogućen pristup krugu bolnice i da je došlo do prepirke. Očigledno postoji sugestija da je Šljivančanin prekršio sporazum, a mi tvrdimo da je Šljivančanin najverovatnije hteo da izbegne predaju Mitničke grupe, što se sprovodilo pod prisustvom međunarodnih posmatrača, a što su u potpunosti pokrivali mediji. Ako se pogleda njegovo ponašanje u bolnici 20. novembra 1991. godine, vidimo da je Šljivančanin bio u pratnji redovnih vojnika JNA, rezervista i pripadnika lokalne Teritorijalne odbrane kada je pozvao bolničko osoblje. Ponovo dolazi do selekcije, i u tome očigledno učestvuje i kapetan Radić. Ono što tvrdimo je da postoje dva dela, a to je laž koju je Šljivančanin izrekao svedokinji kada je pitala šta se dešava sa muškarcima, kada je rekao da oni jednostavno idu u kasarnu JNA da se sa njima obavi razgovor, i onda će se pridružiti ženama koje su na putu do Sremske Mitrovice. To je bila očigledno laž. Nikada nije bilo nikakvih saslušanja u kasarni JNA. To je jednostavno bio način da Šljivančanin primiri te osobe koje bi inače mogle da mu prave probleme.

Drugo, što se tiče bolnice, a to je možda jedan od najvažnijih dokaza u ovom predmetu po našem mišljenju, je ono što ću ja nazvati procesom ponovne selekcije - kada su pojedinci koji su bili evakuisani u kasarnu JNA izvedeni ili skinuti sa autobusa i upućeni nazad u bolnicu. Kada su ih vratili u bolnicu, došlo je do drugog procesa trijaže. I onda se to desilo da je Šljivančanin uz pomoć pripadnika lokalne srpske Teritorijalne odbrane, Bogdana Kuzmića i Miroljuba Vujovića, uradio nešto što pokazuje jasnu saradnju Šljivančanina, kada je koristio pojedince koji očigledno nisu uopšte trebali da budu uključeni u bilo koju takvu aktivnost, jer je to u stvari i sugerisano. Bilo je dokaza o stavu Kuzmića, već to znamo što se tiče Miroljuba Vujovića. I očigledno je ovo dokaz da je Šljivančanin saradivao zajedno sa lokalnom Teritorijalnom odbranom, a saradnja se odnosila na to da li su ti zarobljenici ideološki podobni – da li su bili ustaše. I otprilike pet ili šest osoba je vraćeno u autobus zbog njihovog navodnog političkog stava - kao posledica razgovora i saveta koje su dali Bogdan Kuzmić i Miroljub Vujović, da bi tela tih ljudi koji su ponovo vraćeni u autobus bila nađena nakon eshumacije u "Ovčari". Činjenica je da je taj proces trijaže vršen, prvo u bolnici, a onda u kasarni JNA, a da su se autobusi koristili kao pokretni zatvori, dok su se pripadnici TO ispred tih autobusa ponašali na jedan grozan, zastrašujući način. Treće, postoji taj proces ponovljene selekcije, gde se očigledno pokazalo da je postojao način na koji su se ljudi ponašali prema određenim osobama. Isto tako, po tom pitanju dolazi do pomoći Radića i lokalne Teritorijalne odbrane, i mi smatramo da se time pokazuje potrebna *mens rea* i tu se onda pojavljuje taj rasprostranjeni tretman u odnosu na civile koji su bili Hrvati ili pripadnici stanovništva koji nisu bili Srbi, a to je nešto što je bilo konzistentno tokom čitavog napada, ovog puta i u vukovarskoj bolnici. Mi stvrdimo da Šljivančanin nije imao nikakva ovlašćenja da vrši selekciju tih navodnih branitelja. Postoje svedočenja Trifunovića da po pravilima, ja citiram: "Utvrđivanje identiteta ili statusa zarobljenih pripadnika neprijateljskih oružanih snaga je nešto što je u nadležnosti posebno imenovanih vojnih vlasti."

Kao što sam rekao, tu se vidi upotreba lokalnih snaga Teritorijalne odbrane i korišćenje lokalnog znanja. Tu se pokazuje koliko je on bio blizak lokalnoj Teritorijalnoj odbrani, jer su i oni vršili taj zadatak selekcije. I to ojačava argument Tužilaštva da je on rukovodio i komandovao evakuacijom. Mi tvrdimo, pokušavam da skratim koliko god mogu, da je u kasarni JNA Šljivančanin tamo viđen u jednoj prlično žestokoj prepirci sa Vujanovićem i Vojnovićem. Mi smatramo, po svedoku P-009, svedoku na koga se oslanjamo za te događaje, da je logično da je Šljivančanin tu bio prisutan, zato što - ako je on zadužen za evakuaciju, ta evakuacija ima svoj početak i kraj. Ponovo, na "Ovčari" postoje dokazi da je Šljivančanin i tamo bio prisutan. Želim samo da proverim referencu, samo trenutak... da, ima dokaza da je on bio tamo, to je svedok Zlatko Zlogleđa. Isto tako, postoje dokazi o tome da je on mogao da izda naređenje, jer je video premlaćivanja i nije ništa uradio da bi to sprečio. Postoje dva svedoka koji se sećaju da su ga videli na "Ovčari". Ja sam već govorio o Vukašinoviću, i već sam takođe govorio i o Karanfilovu. Što se tiče potkrepljujućih dokaza, imali smo vojnog svedoka P-001 kome je jedan drugi oficir JNA rekao, koji je navodno bio prisutan na "Ovčari" da su Mrkšić i Šljivančanin naredili ubistva, a da su Šljivančanin i Radić organizovali evakuaciju. Želim da to skratim možda na sledeći način. Odgovornost koja je bila prenesena od strane Mrkšića na Šljivančanina u vezi evakuacije bila je povezana sa ulogom koju je Šljivančanin preuzeo na sebe. Da bi pokazali primer efektivne kontrole Šljivančanina, postoje dokazi za 19. novembar 1991. godine, kada su stigli Herbert Okun i Cyrus Vance, da je tamo bio i Šljivančanin u ulozi koja je sve navela da misle da je on bio tu glavni. Ja se u tu svrhu neću osloniti na činjenicu da je Šljivančanin navodno izvadio oružje i uperio ga u Vancea, ali postoje jasni dokazi da se on jeste tako ponašao. Što se tiče popodneva 19. novembra, Šljivančanin je bio zadužen za prvu evakuaciju iz vukovarske bolnice na "Velepromet". Prema brojnim svedocima, na primer P-007 i doktorica Bosanac, ponovo je došlo do još jedne rasprave sa predstavnikom Međunarodnog komiteta Crvenog krsta. Šljivančanin je bio u Negoslavcima sa predstavnikom Međunarodnog komiteta Crvenog krsta Borsingerom, kada je okolo vodio predstavnike Evropske posmatračke misije - da bi bio siguran da oni nemaju pristup bolnici. Postoji veliki broj dokaza koji pokazuju da je on u tom vremenskom periodu imao *de facto* kontrolu. Od 12. do 18. novembra ponovo imamo dokaze, uglavnom od svedoka P-002 - da je Šljivančanin bio taj koji je učestvovao i koji je odavao utisak da je on tu glavni. Strani novinari su morali da stupe u vezu sa njim ako su hteli da dobiju dozvolu da snimaju u opštini, to je rekao Aernout Van Lynden. Šljivančanin je onda odredio jedinicu za pratnju novinara, u kojoj se nalazio i svedok P-001. Ponovo je Šljivančanin pratio situaciju i nadgledao ono što se dešava. Trifunović je pružio dosta jasne dokaze o tome gde je jednostavno omogućen uvid u status i stepen izvršenja određenog zadatka. To se vezuje za ratni dnevnik. Takođe, postoji zaključak da je on vršio inspekciju, a to je jedna od ključnih odlika RIK-a; i Pringle takođe je o tome govorio. Takođe, postoje dokazi o tome da je on ispravljao liniju vatre. Isto tako, spominje se Šljivančanin kako predstavlja Vojnovića pripadnicima lokalne Teritorijalne odbrane i kako je rekao da su to važni ljudi u odbrani, pripadnici TO. Ja neke stvari izbacujem. Žao mi je

ako sam malo prekoračio vreme, pokušaću vrlo brzo da završim. Što se tiče njegovog učešća i saznanja, on je bio upoznat sa tim šta se dešava sa lokalnom srpskom Teritorijalnom odbranom, i bio je svestan da je u tim jedinicama vladala nedisciplina. Već sam govorio o njegovom rukovođenju u bolnici. A kada govorimo o objektu "Velepromet"-a, Šljivančanin je rekao da je to bilo unutar zone odgovornosti Operativne grupe Jug. Zato ne možemo zaboraviti da je svedok Vujić rekao da kada je bio na putu za "Velepromet" Šljivančanin je izgovorio sledeće reči: "Nemoj da se iznenadiš ako vidiš da četnici ubijaju ili kolju ustaše". Mi tvrdimo da je za ovu raspravu po Pravilu 98bis to važan dokaz, i da se time vidi jasna saglasnost sa određenim načinom ponašanja onih koji su bili podređeni Operativnoj grupi Jug. Kada ga je Vujić obavestio o tome šta se dešava u "Veleprometu", reakcija Šljivančanina je bila ništa drugo osim reči: "Misija izvršena" ili "Operacija izvršena". Što se tiče drugih pitanja, Radića, a gospodin Smith će da govori o tome, svedok Trifunović je rekao da je Šljivančanin gotovo svaki dan bio na linijama fronta, koje su bile suprotstavljene neprijatelju, kao viši oficir i kao stariji oficir organa bezbednosti, iako to nije bila njegova dužnost. Isto tako su ga videli u kući Stanka Vujanovića, a to se smatralo Komandnim mestom lokalne srpske Teritorijalne odbrane, to se oslanjamo na izjave svedoka P-002 i P-018. Isto tako, tvrdimo da je postojala nesumnjiva komunikacija između JNA i lokalne Teritorijalne odbrane, i da je imao priliku da bude obavešten o svemu putem različitih izveštaja i naređenja. Mi smatramo da postoje jasni dokazi za Šljivančanina i Mrkšića o njihovoj odgovornosti u vezi navoda iz Optužnice. Časni Sude, ja sam malo prekoračio vreme, izvinjavam se zbog toga. A sada ću zamoliti da gospodin Smith govori o predmetu koji se odnosi na gospodina Radića.

TUŽILAC SMITH: Dobar dan, časni Sude. Ja ću ukratko odgovoriti na zahteve Radićeve Odbrane. Prvo, kao što je već moj uvaženi kolega rekao, ono što je gospodin Borović rekao u vezi sa postupkom po Pravilu 98bis, a to je da se verodostojnost svedoka ili nepodudarnosti ili protivrečnosti među iskazima svedoka Tužilaštva treba da obrade na samom završetku suđenja. Isto tako, moj uvaženi kolega je takođe rekao da ukoliko treba odbaciti iskaz nekog svedoka, da to onda treba da bude na takvom nivou da taj iskaz mora da bude potpuno neverovatan ili toliko neverljiv, da mu ni jedna porota ne bi poverovala. Dakle, imajući to u vidu časni Sude, ja tvrdim da svedoci koji su svedočili o gospodinu Radiću, sigurno ne spadaju u tu kategoriju. Dalje, tvrdim da način na koji sada treba posmatrati dokaze je takav da se gleda ukupni korpus dokaza, a ne pojedinačni dokazi izolovano. Kada je reč o Radiću, vidimo više dokaza o njegovoj efektivnoj kontroli nad jedinicama na "Ovčari" i o njegovom saznanju da je verovatno da će njegove jedinice da počine zločin na "Ovčari". Zatim dokaze o njegovom učešću u evakuaciji i premeštanju zatvorenika na "Ovčaru", gde su na kraju oni ubijeni, i dokaze o njegovom znanju o tome šta se dodilo na "Ovčari" nakon samog događaja. Sve to potkrepljuje veći broj dokaza Tužilaštva. I mislim da Pretresno veće to mora da ima u vidu. Pre nego što počnem sa naglašavanjem i ilustrovanjem nekih glavnih dokaza, koji upućuju na to da zahtev Odbrane Radića treba odbaciti, dozvolite mi da nešto kratko kažem o samim dokazima o bazi

zločina. Zahtev gospodina Boprovića ne zasniva se toliko na samim zločinima koji stoje u osnovi Optužnice, nego o učešću njegovog klijenta u tim zločinima. Tužilaštvo je iznelo dokaze o 200 žrtava koje su ubijene na "Ovčari", ne 264, kao što piše u Optužnici. To je tačno u smislu da je 200 lešava pronađeno na "Ovčari". Ali kao što znate iz iskaza doktora Strinovića i gospodina Grujića, 190 od tih leševa je identifikovano, i njihova se imena nalaze u dodatku A Optužnice. Postoje još dve osobe koje su identifikovane pošto je izdata Optužnica, a osam još treba identifikovati. To znači da u dodatku A postoji 74 imena za koje nije utvrđeno da su ubijeni na "Ovčari". S tim u vezi, časni Sude, dozvolite mi da kažem da kad su svedoci svedočili na suđenju, da je više njih izjavilo da je od tih 74 najmanje 11 tih žrtava identifikovano na "Ovčari", u hangaru ili na autobusu, jednom od autobusa koji su napustili vukovarsku bolnicu i završili na "Ovčari". Kratko ću navesti imena. To su žrtve za koje postoje dokazi da su oni bili u autobusima: Ante Bodržić, Zorislav Gašpar, Milan Greža, Damir Kovačević, Drago Prižan, Josip Mikletić, Ćamil Saiti, Damjan Samardžić, Zvonko Vulić, Viktor Orbat i Karlo Fitoš.

Smatramo da Pretresno veće mora da uzme to u obzir kada bude odlučivalo da li je izneto dovoljno dokaza da su ti ljudi ubijeni na "Ovčari". Tužilaštvo smatra da ima dovoljno dokaza kada je reč o standardu po Pravilu 98bis. Kad je reč o preostalim ljudima iz te grupe od 74, koji nisu identifikovani na "Ovčari": niti su pronađeni u grobnici, niti su ih videli svedoci na putu za "Ovčaru" - Tužilaštvo želi da konstatuje da je veći broj tih ljudi zaveden kao "nestale osobe iz bolnice u Vukovaru 20. novembra". Isto tako, najmanje 16 žrtava pronađeno je u drugim grobnicama. Ali kada je reč o ovih 190 plus 11 koje sam spomenuo, tvrdim da je Tužilaštvo dokazalo na zadovoljavajući način da su ti ljudi ubijeni na "Ovčari".

A sada, moji argumenti u vezi sa Radićevom odgovornošću po članovima 7.1 i 7.3. Dokazi koji pokazuju njegovu odgovornost, mogu da se svedu na samo nekoliko ključnih stvari. Nadam se da će se ovim na odgovorajući način odgovoriti na sumnje koje su iznele moje kolege. Prvo, njegovo učešće u evakuaciji i transferu zarobljenika koji su ubijeni na "Ovčari", njegovo znanje o verovatnoći da će njegovi potčinjeni počiniti te zločine i njegovo saznanje da su ti zločini na kraju počinjeni od strane njegovih potčinjenih, i činjenica da on nije ni kaznio počinioce. Dakle, ukoliko prihvatite te dokaze koju su izneti pred vas, mi tvrdimo da oba modaliteta odgovornosti i po članu 7.1 i po 7.3 su dokazani. Kada je reč o Radićevoj efektivnoj kontroli nad počinioćima koji su pretukli i ubili Hrvate i ne-srbe na "Ovčari", najbolji dokazi o njegovoj efektivnoj kontroli su oni koje je već spomenuo moj uvaženi kolega. Prvo, samo priznanje gospodina Radića novinaru koji je sa njim razgovarao četiri dana nakon ubistava. On je u tom intervjuu rekao da je on komandovao sa oko 500 ljudi, a isto tako je rekao da pošto je reorganizovao trupe, onda je komandovao jedinicom od 300 ljudi. Tu izjavu Odbrana nije osporila. Možda je najuverljiviji dokaz o tome kakva je bila uloga gospodina Radića u Vukovaru upravo to. Isto tako, u tom članku je gospodin Radić odgovorio na pitanje šta se dogodilo kada je Vukovar pao. On je rekao da je on reorganizovao svoje trupe sa 500 na 300 i da su oni na taj način efikasnije mogli da zauzimaju teren u Vukovaru, od bloka do bloka, od ulice do ulice. Prema tome, ja tvrdim, čak i ukoliko uzmemo u obzir samo tu izjavu

gospodina Radića, može se zaključiti da je on sam rekao da je zapovedao jedinicom "Leva Supoderica" dobrovoljcima Teritorijalne odbrane i jednom četom Gardijske brigade, sve dok Vukovar nije pao.

Kada je reč o tome ko su bili počinioci u "Ovčari", o tome je govorio svedok P-022. On je jasno rekao da su zapovednici jedinice "Leva Supoderica" Miroljub Vujović i Milan Lančuzanin odgovorni, i otprilike 16 do 17 drugih, a većina njih je osuđena u Beogradskom sudu za ta ubistva. Ljudi koji su počinili zločine na "Ovčari" nisu bili bilo kakvi pripadnici Radićeve jedinice. To su bili zapovednici jedinica kojima je on zapovedao, i ako govorimo o Radićevom znanju o ubistvima, to je jedan važan detalj. Kad je reč o efektivnoj kontroli optužnog nad Jurišnom grupom, odnosno jedinicom kojom je komandovao, o tome govore i drugi svedoci. To podržava svedok P-022 koji je bio njegov telohranitelj u Gardijskoj brigadi, to podržava i P-018 još jedan pripadnik njegove čete. To podržava i P-024, pripadnik jedinice "Leva Supoderica" koji se borio u Vukovaru. Domet njegove kontrole vidi se i iz odgovora na pitanje postavljeno svedoku P-024: "Ko je bio komandant vaše jedinice, jedinice Leva Supoderica?". On je odgovorio: "Gospodin Radić". Da li je tačno ili ne, ili je čovek po imenu Kameni bio komandir te jedinice, ipak to ukazuje na neposrednu blizinu komandovanja koju je gospodin Radić imao u vezi sa tim jedinicama. Svi ti svedoci daju nezavisne iskaze koji upućuju na isti zaključak - ti svedoci smatraju da je Radić imao efektivnu kontrolu nad počiniocima zločina na "Ovčari" sve do tog događaja, kao i ne dugo nakon tog događaja. Trifunović kaže da je jedan oficir Gardijske brigade smatrao da je Jurišni odred postojao još i 21. novembra 1991. godine. To je zasnovano na naređenju jedinici "Leva Supoderica". On je isto tako rekao kako smatra da je Jurišni odred broj 1 bio zadužen za preuzimanje bolnice zajedno sa Bataljonom vojne policije. Svedočenja su jasna. Radić je komandovao Jurišnim vodom i Jurišnim odredom 1. Tužilaštvo je izvelo svedoke koji su podržali tvrdnju da je Radić učestvovao u evakuaciji i transferu ne-srba iz bolnice na "Ovčaru" zajedno sa drugim pripadnicima paravojnih jedinica. Činjenicu da je Radić imao efektivnu kontrolu nad Jurišnom grupom odnosno vodom koji je obuhvatao i dobrovoljce i Teritorijalnu odbranu potkrepljuje izjava Theunensa, vojnog eksperta ovog Suda, koji je rekao da pad Vukovara nije značio završetak rata i da je sigurno još bilo džepova otpora, i da bi zbog toga bilo nelogično da se jurišne grupe odmah rasformiraju, zato jer bi rukovođenje i komandovanje nad svim tim snagama, pogotovo nad dobrovoljcima i paravojnim snagama, trebalo i dalje održati. To što su jurišne grupe funkcionisale u jednom tako nestabilnom okruženju, mora se imati u vidu da je to sasvim nelogično sa stanovišta doktrine oružanih snaga Jugoslavije; isto to tvrde i sami svedoci. Tvrdnja Odbrane da Radićeva Jurišna grupa više nije postojala od 19. novembra, pa na dalje, a to su dokazni predmeti 430 i 431 - nije tačna. Jer jurišne grupe se ne spominju u tom naređenju. To nije jedini zaključak koji se može izvući iz tih naređenja. Isto tako, kad Trifunović kaže da je ovlašćenje komandanta bataljona bilo da organizuje jurišne grupe i da suprotno tvrdnji Odbrane dokazi Tužilaštva pokazuju da je Radić imao efektivnu kontrolu nad počiniocima zločina 20. novembra, kao i posle 20. novembra. Prema tome, budući da je nad počiniocima zločina imao *de iure* i *de facto* ovlašćenja na "Ovčari", formiranje jurišnih grupa u Vukovaru ni na koji

način ne umanjuje Radićevu - odgovornost da spreči i kazni zločine. Jer činjenica da je on bio tek jedan niži komandir, što Odbrana iznosi, ne može to da umanjí. U Vukovaru je Radić imao značajnu komandnu ulogu - to je jasno iz njegove reputacije kao borca i iz njegovih vlastitih reči. Sve su to bile njegove odgovornosti - o kojima su svedočili: Trifunović, Theunens i Pringle. Drugim rečima, postoje jasni dokazi koji govore o njegovoj efektivnoj kontroli nad dobrovoljcima, teritorijalcima i jedinicama Gardijske brigade, svima onima koji su učestvovali u premlaćivanjima, ubistvima na "Ovčari" i u vukovarskoj kasarni. Činjenica da je on živeo u Komandi Teritorijalne odbrane dobrovoljaca, da je on njima naređivao, da je s vremena na vreme kažnjavao, da je uklanio neke pripadnike jedinice "Leve Supoderice", svi ti dokazi dolaze iz više izvora: svedoci P-022, P-024, P-018, P-002, P-030, doktor Njavro i vojni eksperti. Kada je reč o dokazima o tome da li je gospodin Radić učestvovao u evakuaciji i transferu zarobljenika, o tome je govorilo više svedoka. Dokazi jasno pokazuju da je Radić lično učestvovao u zauzimanju vukovarske bolnice i preuzimanju te bolnice 18, 19, i 20. novembra 1991. godine. Selekcija i transfer na "Ovčaru" ne-Srpskih muškaraca, pacijenata i zatvorenika, koji su položili oružje, a prema kojima se postupalo nečovečno i koji su kasnije pogubljeni. Radić je relativno rano počeo da učestvuje u tome. On je bio prisutan u vukovarskoj bolnici 18, 19. i 20. i to zajedno sa drugim vojnicima JNA i pripadnicima paravojskih jedinica. Doktor Njavro je izjavio da je u izvesnim trenucima tokom tog trodnevnog perioda Radić sa pripadnicima paravojskih jedinica: pregledao, odabirao, zatvorio, zlostavljao ljude koji su bili u bolnici. On kaže da su pacijenti rekli da ih je zlostavljao Radić i čovek po imenu Bogdan Kuzmić, i da su im oni rekli da je sa njima gotovo, jer oni sami dobro znaju šta su učinili u Vukovaru. On je takođe izjavio da mu je sam Radić rekao da do zlostavljanja dolazi po naređenju, odnosno uz dopuštenje Šljivančanina. Prisustvo Radića u bolnici potvrđuje i njegov vlastiti kurir, svedok P-018, koji kaže da je on bio u bolnici onog dana kad je došlo do masakra na "Ovčari". On je izjavio da je bio sa Šljivančaninom, sa Stankom Vujanovićem, još jednim počinioem i drugim četnicima. Isto tako, svedok P-030, jedan od hrvatskih boraca koji je položio oružje je rekao da je on bio u bolnici 20. i da je video Šljivančanina kako Radiću naređuje da zatvorenike ukrca na autobuse i odveze ih na "Ovčaru". Gospodina Radića videli su ne samo u bolnici tih dana, nego isto tako i u kasarni JNA, što je bila poslednja tačka na kojoj su zatvorenici zadržani pre odvođenja na "Ovčaru". Svedok P-030 je zajedno sa još jednim svedokom P-024, pripadnikom "Leve Supoderice" u kasarni JNA video Radića zajedno sa vojnicima JNA, Teritorijalne odbrane i dobrovoljcima. Svedok P-030 izjavio je da ga je video i jednom drugom prilikom u kasarni, gde je vršio selekciju ljudi u autobusu koristeći se jednim popisom. Nakon toga su neki zatvorenici sišli sa autobusa, pretučeni su i ukrcani na jedan drugi autobus. Svedok P-024 je isto tako rekao da je nakon premlaćivanja video Radića u jednom vojnom vozilu, u *Campagnoli* zajedno sa potčinjenima iz njegove jedinice, sa čovekom koji je bio na čelu "Leve Supoderice" Milanom Lančuzaninom, Mirosljubom Vujovićem, komandantom dobrovoljačke jedinice i Stankom Vujanovićem, komandirima jedinice Teritorijalne odbrane kao i sa Hadžićem, komandirima čete. Svi ti ljudi identifikovani su kao počiniozi zločina

na "Ovčari". Svi osim Hadžića su identifikovani kao ubice na "Ovčari", a Hadžić je identifikovan kao čovek koji je premlaćivao ljude. Te identifikacije je izvršio svedok P-022. Radić je bio u vozilu sa tim ljudima onda kada su krenuli autobusi iz kasarne. Isto tako, bio je ispred autobusa onda kada su autobusi krenuli suprotnim smerom od Vukovara i pošli u smeru "Ovčare". A pratili si ih dobrovoljci i pripadnici paravojskih jedinica u drugim vozilima ili peške. To je izjava svedoka P-024. P-024 je takođe rekao da je u kasarni vladala atmosfera odmazde i mržnje. Mislim da su i drugi svedoci Tužilaštva vrlo jasno opisali da je svima tada na umu bila osveta. Kad kažem svima, mislim na pripadnike Teritorijalne odbrane i paravojskih formacija.

SUDIJA PARKER: Gospodine Smith, morate se brzo približiti zaključku.

TUŽILAC SMITH: Isto tako, čuli ste iskaze svedoka P-020, P-022 i P-018 da su oni kasnije rekli Radiću šta se dogodilo, da su mu to rekli u kući Stanka Vujanovića. Svedok P-022 je takođe rekao da je Radić poslao P-022 u hangar na "Ovčari" pre nego što su se dogodili zločini. Kada je reč o daljim saznanjima o tome da je verovatno da će počinio na "Ovčari" tamo počinio zločine, svedoci P-022, P-024 i P-018 su svi dali značajne iskaze o tome da je Radić i te kako dobro znao o zločinačkom i nedisciplinovanom ponašanju nekih pripadnika jedinice "Leva Supoderica" i jedinice TO Miroljuba Vujovića. Osim toga, nakon što je Radić saznao da su se na "Ovčari" dogodili zločini, prema iskazima svedoka P-018 i P-022 koji su bili pripadnici Gardijske brigade, kao i gospodina Trifunovića, nije preduzeta nikakva istraga. Niko od ljudi koji su počinili zločine nije bio podvrgnut istrazi od strane Radića. On je sigurno bio u stanju da to učini još dok je bio u Vukovaru. A i kada je napustio Vukovar, takođe je bio u položaju da istraži i disciplinski kazni pripadnike Gardijske brigade koji su učestvovali u tim zločinima, kao što je na primer svedok P-022. Časni Sude, na osnovu svega toga tražim da, ukoliko se prihvati da su te stvari dokazane, da su tačke 7.1 i 7.3 za gospodina Radića dokazane. Hvala.

SUDIJA PARKER: Hvala gospodine Smith. Gospodine Weiner, rečeno je da ćete i vi govoriti par minuta. Naglašavam, par minuta.

TUŽILAC WEINER: Vrlo ste ljubazni kada mi dajete par minuta. Biću vrlo kratak. Ovde je uzgred spomenuto i pitanje rasprostranjenog i sistematskog karaktera. Tužilaštvo tvrdi da jedan veliki napad do koga je došlo u Vukovaru, napad širokih razmera koji se dogodio u Istočnoj i Zapadnoj Slavoniji i duž Slavonije zadovoljava parametre rasprostranjenog, odnosno sistematskog napada. Ili, drugim rečima, da je dokazano da se odigrao rasprostranjeni, odnosno sistematski napad. Kao što znate, Vukovar je bio pod opsadom i neprestano bombardovan tokom tri meseca s kopna, vazduha i vode. To je bio jedan bezobziran napad u kojem su se kao cilj našli civili i civilna imovina. Svedok P-002 opisao je razgovor sa ljudima koju su pucali iz Borovog Sela na strani 10.371. Pitao ih je "Šta ciljaju", a oni su rekli, "Ma hajde, kakvo ciljanje, ja pucam, a gde to stigne, to je druga stvar". U Vukovaru nije bilo nikakvih velikih vojnih ciljeva.

Oni su bombardovali bolnicu, bombardovali su bunare, bombardovali su ljude koji su išli na česme sa svojim posudama. Tamo nije bilo nikavih tenkova, nije bilo nikavih artiljerijskih bataljona, nije bilo teškog oružja, tamo su se nalazili samo borci naoružani lakim oružjem. Radilo se o jednom neproporcionalnom i diskriminatorском napadu koji je načinio štetu koja je bila nepotrebna. Kako znamo da je bila nepotrebna? Čuli smo od gospodina Kypra koji je razgovarao sa nekim od svedoka. Na strani 3.101 transkripta, oni mu sami kažu da je ta šteta bila nepotrebna. Oni sami kažu da je profesionalna vojska trebala da zauzme grad za nekoliko dana, a ne za nekoliko meseci, kada ga je potpuno razorila. I oni govore da su se oni sami žalili generalu Kadijeviću. Ovako dugotrajno neprestano i neproporcionalno bombardovanje Vukovara predstavlja rasprostranjeni ili sistematski napad na civilno stanovništvo. Iako to nije od ključne važnosti za ovo pitanje, valja reći da je Predpresno veće prilikom razmatranja Optužnice po Pravilu 61, 3. aprila 1996. godine govorilo o tom pitanju u paragrafima od 31 do 35, i u paragrafu 32 kažu: "Na osnovu dokaza koji su nam predstavljeni, izgleda da su ovi događaji deo rasprostranjenog i sistematskog napada uperenog protiv civilnog stanovništva grada Vukovara". Tužilaštvo bi tome samo dodalo da je izvedeno mnogo dokaza koji govore o rasprostranjenom i sistematskom napadu u Slavoniji. To su izveštaji Evropske posmatračke misije (ECMM), svedoci koji dolaze iz Evropske posmatračke misije, svedok P-002. I ako pogledate koliko je ekstenzivno bilo granatiranje u tom području, koliko ljudi je odande proterano, koliko je ljudi proterano u celoj Hrvatskoj, o čemu je govorio doktor Wheeler, o čemu su govorili i gospodin Grujić i ambasador Okun - koji je rekao da je u novembru bilo 200.000 raseljenih osoba, a do Božića 500.000 raseljenih lica. Na osnovu svega toga, Pretresno veće može da vidi da se radilo o rasprostranjenom i sistematskom napadu na Vukovar, Istočnu Slavoniju, Zapadnu Slavoniju, Baranju i celu Hrvatsku. Tužilaštvo tvrdi da je dokazalo da je došlo do rasprostranjenog i sistematskog napada na civilno stanovništvo. Hvala.

SUDIJA PARKER: Pretresno veće će sada otići na pauzu. Nastavićemo sa radom u 16.10 časova.

(pauza)

SUDIJA PARKER: Pretresno veće saopštava svoju Odluku o podnesku za oslobođenje za svakog od optuženih koje je podnela Odbrana optuženih. U skladu sa Pravilom 98bis Pravilnika, Pretresno veće treba da donese usmenu odluku. I pošto je čulo usmene argumente strana, Odluka o oslobađanju po osnovu bilo koje tačke treba da se donese, ako nisu podneseni dokazi koji su podržali osudu po toj tački. Standard koji treba da se primeni u odnosu na svaku tačku je to da li dokazi, onakvi kakvi jesu uzeti u njihovoj najvećoj težini od strane Tužilaštva, omogućavaju Pretresnom veću da van razumne sumnje osude optužene. Iz toga proizilazi da odluka da postoje dokazi koji bi podržavali presudu po određenoj tački ni na koji način ne govore u prilog stava ovog Pretresnog veća okonačnoj

krivici ili nevinosti optuženog po toj tački. To je zato što u ovoj fazi izvođenja dokaza Pretresno veće ne treba da procenjuje verodostojnost svedoka ili slabosti ili ubedljivost kontradiktornih ili različitih dokaza. Pretresno veće u ovoj fazi treba da pretpostavi da su dokazi od strane Tužilaštva, citiram: "vredni da im se pripiše kredibilitet osim ako nisu apsolutno neubedljivi". U suštini, Pravilo 98bis i podnesak u skladu sa tim će biti uspešan ako ne postoje dokazi koji bi podržavali konkretne tačke, ili ako je relevantan dokaz toliko neubedljiv da jednostavno na osnovu njega ne može da se donese odluka o presudi, čak i ako se primenjuju najviši standardi takvih dokaza. Ja sam se, to jest Pretresno veće se tu oslanja na odluku od 5. jula 2001. godine u *Predmetu Strugar* od 21. juna 2004. godine i u *Predmetu Milošević* od 16. juna 2004. godine. Pretresno veće smatra da onako kako glasi najnovija formulacija tog Pravila od 2004. godine, da po tom Pravilu Pretresno veće treba da oslobađajuću odluku kad ne postoje dokazi na osnovu kojih se može izreći presuda po određenoj tački.

Ovo se značajno razlikuje od ranijeg oblika Pravila, koje se bavilo navodima iz Optužnice i stavu i nalazima Pretresnog veća. Onako kako stoji, novo Pravilo ne zahteva da se utvrdi svaki navod ili svaki vid krivične odgovornosti u odnosu na svaku tačku da bi se time mogla podržatu presuda. Moraju da postoje dokazi koji ispunjavaju standard koji smo mi gore naveli, u odnosu na svaki elemenat zločina koji se navodi u određenoj tački. To se može utvrditi, iako možda ne postoje dovoljni dokazi u vezi nekih navoda ili pojedinosti koje se navode u Optužnici u odnosu na konkretnu tačku, ili u odnosu na određene vidove krivične odgovornosti, i na koje se Tužilaštvo oslanja. Tužilaštvo jednostavno treba da uspešno dokaže jedan vid krivične odgovornosti na koji se oslanja, da bi se po konkretnoj tački Optužnice moglo doći do presude. Ovaj pristup ne samo da je u skladu sa Pravilom, onako kako je sada formulisano, već je isto tako prikladan u konkretnim okolnostima ovog predmeta, u kome se sve optužbe u suštini zasnivaju na jednoj vrsti ponašanja i na jednom događaju. Glavni oblik ponašanja, o kome se govori, se odvijao u roku od nekoliko sati i uključuje grupu zatvorenika koji su prebačeni iz bolnice preko par lokacija na Poljoprivredno dobro u predelu Ovčare. Pretresno veće izvodi suđenje protiv tri optužena od kojih su svi bili oficiri u JNA, koji su bili angažovani u istom operativnom sektoru, a pukovnik Mrkšić je bio glavni komandant. Efektivna komanda je obuhvatala, bar na osnovu nekih dokaza i rezerviste, pored osoblja JNA, kao i članove Teritorijalne odbrane različitih vrsta, članove ili pripadnike paravojnih snaga, druge dobrovoljce, uključujući i četnike, koji su bili aktivni u tom kraju. Prema tome, Pretresno veće razmatra sve ove podneske na osnovu sadašnjeg oblika Pravila 98bis kako je gore navedeno. Prema tome, nećemo razmatrati sve navode u odnosu na konkretnu tačku protiv svih optuženih, ako ima dokaza na osnovu kojih se moraju utvrđivati svi navodi koji se vezuju za određenu tačku, kao i svi vidovi krivičnog ponašanja i krivične odgovornosti. Standardi koji moraju da se zadovolje u dokazima koje je izvelo Tužilaštvo su oni koje smo mi naveli, i to je standard koji ćemo mi primenjivati prilikom razmatranja svih dokaza.

Sada ću se osvrnuti na same zločine koji se navode u tačkama. Ja to neću učiniti onim redom po kome se navode u Optužnici da ne bih nepotrebno ponavljao sve. Mučenje, tačke 5 i 7; nečovečna dela, tačka 6; okrutno postupanje tačka 8; -

odnose se na događaje na Poljoprivrednom dobru "Ovčara". *actus reus* mučenja je delo propusta sprečavanja nanošenja psihičkih i fizičkih patnji, nečovečnog postupanja koje povređuje ljudsko dostojanstvo, i isto tako, radi se o delu ili propustu kojim se prouzrokuje fizička ili psihička patnja i povreda ljudskog dostojanstva. Što se tiče *actus reus*, a to je sve vrlo usko povezano i odnosi se na tri vrste zločina, Pretresno veće je čulo dovoljno dokaza kojima može da se utvrdi da je 20. novembra 1991. godine, veliki broj osoba, otprilike šest autobusa ljudi, između 200 i 300 osoba je prebačeno iz vukovarske bolnice. Držani su nekoliko sati na Poljoprivrednom dobru u predelu Ovčare, u prisustvu pripadnika Teritorijalne odbrane, dobrovoljaca, četnika, Vojne policije i drugih snaga JNA. Kao takvi, zarobljenici nisu učesvovali u neprijateljstvima, i dokazi navode na to da je jedan veći broj njih bio izložen zlostavljanju.

Isto tako, postoje dokazi koji su slične prirode i koji govore o događajima koji uključuju neke od tih zatvorenika u kasarni u Vukovaru. Želim da spomenem svedoke: P-011 na stranici 5.728 do stranice 5.734 transkripta; isto tako, Hajdar Dodaj na stranicama 5.536 do 5.540; Berghofer - stranica 5.291 do 5.296; Zlogleđa - stranica 1.187 do 1.189; P-030 - stranica 9.745 do 9.747; P-014 - stranica 7.703 do 7.706; P-022 - stranice 503, 504, 525, 5.235 i 5.236.

Mens rea mučenja je namerno delo ili propust učinjen sa zabranjenom namerom. Ja to neću navoditi sada. *Mens rea* nečovečnih postupaka uključuju napad na ljudsko dostojanstvo i saznanje da može da dođe do takvog napada ili povrede. Isto tako je to pokušaj da se prouzrokuje patnja ili napad na ljudsko dostojanstvo ili saznanje da je verovatno da može doći do takvog napada.

Pretresno veće je čulo dokaze, na osnovu kojih može da se utvrdi da je zlostavljanje na "Ovčari" izvršeno namerno. Drugo, u nekim slučajevima to je urađeno radi kazne ili kao vid diskriminacije protiv žrtava, na osnovu toga da se radilo o žrtvama koji su bili Hrvati ili hrvatski branitelji. Isto tako su izvršeni da bi se od žrtve dobile informacije. Želim da posebno spomenem mnoštvo dokaza o špaliru, o obimu premlaćivanja, upotrebi raznih vrsta instrumenata za premlaćivanje; isto tako svedočenja: svedoka P-014 - stranica 7.715; Berghofer - transkript strana 5.289; P-011 - stranice 3.570 do 5.732; P-030 stranice 9.746 do 9.747; Dodaj - stranica 5.540 i P-022 - stranica 5.205 do 5.206 kao i stranica 5.236. Prestup istrebljenja, tačka 2 i ubistvo tačke 3 i 4 se navode da su se odvijali u blizini Poljoprivrednog dobra "Ovčara". *Actus reus* istrebljenja je delo ili propust koji dovodi do smrti osobe. Ovo je bilo na jednoj ogromnoj skali u ogromnom obimu, a takođe ubistvo je delo ili propust koji dovodi do smrti.

Pretresno veće je čulo dovoljno dokaza na osnovu kojih može prvo da se utvrdi da 20. novembra 1991. godine zarobljenike jesu držali na Poljoprivrednom dobru i da su u grupama odvedeni na obližnje mesto gde su bili pogubljeni.

Drugo, velika masovna grobnica je otkrivena na toj lokaciji u kojoj je pronađeno oko 200 tela.

Treće, veliki deo tela pokazuje da je uzrok smrti bio pucanj iz vatrenog oružja, da je bio veliki broj zatvorenika na tom Poljoprivrednom dobru, kao što sam rekao ranije rekao, radi se o 200 do 300 osoba. Svedok P-002 stranice 10.396 do 10.398; P-022 stranice 507 do 509; P-011 stranica 5.737 do 5.742, P-014 stranica 7.724 do 7.725; Strinović 9.451 do 9.453, 9.455 i dokazni predmet 457; 9458, to je

dokazni predmet 457 i stranica 9,464 do 9,465, to su dokazni predmeti 459 i 460; Milevski, to je dokazni predmet 381.

Primerima dokaza koje pominjemo želimo da jasno naznačimo da mi ovim ne nabrajamo kompletne dokazne predmete nego jednostavno koristimo primere da pokažemo koji su sve dokazi na raspolaganju, da bi se podržao svaki element svakog prestupa po svakoj tački. *Mens rea* istrebljenja je namera da se ubiju ljudi i to masovnim razmerama ili znanje verovatnoće da će doći do smrti u masovnim razmerama. *A mens rea* ubistva sa namerom da se ubije žrtva je i saznanje da postoji verovatnoća smrti. Dokazi koji su izvedeni, mogu pokazati da su postojala pogubljenja otprilike 200 ljudi - i to pogubljenje smišljene prirode. Prvo, *modus operandi*, to jest veliki broj onih kojima je pucano u glavu. Drugo, razmere pogubljenja, broj ljudi koji su pogubljeni na samo jednom mestu, činjenica da su pokopani u masovnoj grobnici, a isto tako i dokazi o izrazima namere nekih od pojedinačnih počinioca. U vezi sa tim, spomenuo bih dva dokaza: P-022 stranica 5.005 i 5.006 i Zlogleđa na 1.190 i 1.191. Progoni, kao krivično delo za koje se terete u tački 1 - za njih vredi definicija da su diskriminatorno delo ili propust kojim se narušavaju osnovna prava. Mnogi od dokaza koje sam već napomenuo mogu poslužiti za dokazivanje da su ljudi koji su držani na farmi u relevantno vreme bili izloženi zlostavljanju i da je veliki broj njih bio ubijen. Ali, potrebno je da postoji i diskriminatorna namera na bar jednoj od navedenih osnova. Pretresno veće je čulo dokaze koji mogu da pokažu da su zatvorenici zlostavljani i ubijeni zato što su bili Hrvati, odnosno hrvatski borci. Kao primer mogu da navedem izjavu svedoka Strinovića 9.467; P-022 na 5.006, Berghofera na 5.289, Dodaj na 5.537, 5.539 i 5.540; P-014 na 7.715, P-030 na 9.746 do 9.747. Dakle, ovim smo veoma kratko prošli kroz suštinske elemente krivičnih dela za koja se terete, i s njima povezane iskaze svedoka i dokaze. Odbrana je u svojim argumentima isto tako otvorila pitanje - da li je dokazana jurisdikcija po članu 5. Tu se traži da postoji rasprostranjeni i sistematski napad usmeren protiv civilnog stanovništva. Na osnovu izvedenih dokaza, može se zaključiti da je u relevantnom periodu Optužnice, kao i u periodu neposredno pre toga, grad Vukovar i njegova okolina bio izložen teškom bombardovanju koje je trajalo više nedelja, u stvari meseci, što je pak dovelo do smrti ili ranjavanja velikog broja civila. Isto tako, može se zaključiti da se granatiranje Vukovara treba posmatrati u kontekstu vojne akcije u širem području Zapadne Slavonije, pa naravno i u širem području koje je danas poznato kao Hrvatska. S tim u vezi, pogotovo treba uzeti u obzir iskaz Benazije Kolesar na strani 914 do 919 kao i 927, 920 do 924 kao i 928 do 930. Zatim iskaz Šarlote Fore na stranama 2.402 do 2.403; gospodina Van Lyndena na 3.081, 3.092 i 3.146 do 3.149. U stvari, trebalo je da kažem iskaz Van Lyndena od 3.081 do 3.092. Zatim, iskaz Agotića 1.962 i 1.965, kao i dokazni predmet P90. Iskaz Kypira na 6.552 do 6.557 i dokazni predmet 312. Zatim iskaz P-002 na 1.369 do 1.370 i 1.371 i 1.372. Iskaz doktora Njavre na transkriptu od strane 1.515 do 1517.

Pretresno veće je takođe čulo dokaze na osnovu kojih se može zaključiti da su dela učinjena na farmi posledica napada koji sam maločas opisao kao i to da su optuženi bili svesni tog napada. Isto tako, na osnovu tih dokaza može se zaključiti da su se događaji koji se terete u tačkama Optužnice, odigrali odmah nakon pada,

odnosno zauzimanja Vukovara. I da su materijalni događaji podrazumevali iste jedinice koje su učestvovala u zauzimanju Vukovara, među kojima su bile snage: JNA, Teritorijalne odbrane, dobrovoljci i pripadnici drugih paravojnih formacija. Na osnovu dokaza, može se zaključiti da su sva trojica optuženih učestvovali u zauzimanju Vukovara. Žrtve, civili - zatvoreni su nakon što je uspešno završeno zauzimanje Vukovara. Na osnovu izvedenih dokaza može se dokazati da je 19. i 20. novembra velika grupa osoba, među kojima je bilo i nekih vrsta boraca - položila svoje oružje, da su posle toga bili zatvoreni i zlostavljani i ubijeni od strane ili u prisustvu pripadnika snaga koje sam upravo naveo. Isto tako, trebalo bi da spomenem i dokaze koji se odnose na događaje u "Veleprometu". Posebno iskaz Vujića na 4.514 do 4.515, 4.528 i 4.529 i 4.568, kao događaje u kasarni JNA u Vukovaru. Konkretno, svedok P-009 stranice 6.148 do 6.151. Neću da ponavljam dokaze okonkretnim događajima na farmi.

Ali isto tako postoje dokazi na osnovu kojih se može zaključiti da je došlo do raseljavanja civilnog stanovništva neobično velikih razmera. To je pogotovo iskaz doktora Wheelera, dokazni predmet 391 kao i dokazi na osnovu kojih može da se zaključi da je napad ranije spomenutih snaga bio neproporcionalan onome što je bilo napadnuto.

Dakle pošto sam na jedan ovako uopšten način spomenuo neka opšta pitanja, prelazim sada nešto konkretnije na aspekte dokaza vezane za trojicu optuženih. Tom prilikom, kao što sam već rekao na početku čitanja ovog obrazloženja, Pretresno veće će svoju pažnju ograničiti samo na pitanje odgovornosti po barem jednom od osnova - na koje se oslanjalo Tužilaštvo. Tom prilikom, Pretresno veće će se poslužiti članom 7.3 Statuta, a to je ona vrsta odgovornosti koja se obično naziva Komandna odgovornost. Pretresno veće dakle deluje na osnovu da - ukoliko postoje dokazi koji podržavaju odgovornost po članu 7.3, onda ti dokazi mogu da služe kao osnova za izricanje osuđujuće presude po svakoj tački. Prvi element člana 7.3 - Efektivna kontrola. Kada je reč o optuženom pukovniku Mrkšiću, postoje dokazi na osnovu kojih može da se pokaže da je u relevantno vreme gospodin Mrkšić bio na položaju komande sa koga je mogao da komanduje i kontroliše dela barem nekih od počinitelja zločina. On je bio komandant Gardijske motorizovane brigade, a vremenom je postao i komandant Operativne grupe Jug - to je sporazumno utvrđena činjenica. U tom svojstvu, a pogotovo kao komandant Operativne grupe Jug, imao je zonu odgovornosti koja je obuhvatala područje Vukovara, i imao je operativnu kontrolu nad teritorijom na kojoj su se dogodili događaji, za koje se u Optužnici tvrdi da su se dogodili. S tim u vezi, konkretno spominjemo iskaze doktorke Bosanac na 675 do 676 i 803 do 804 i 806. Zatim iskaz svedoka Trifunovića na strani 8.127; naređenje da se iz bolnice evakuišu i transportuju civili, ranjeni i bolesni ujutru 20. novembra 1991. godine. Pretresno veće je takođe čulo dokaze na osnovu kojih se može pokazati da je gospodin Mrkšić imao ovlašćenja nad JNA što je obuhvatalo i jedinice rezervista unutar zone operacija. To je konkretno iskaz doktorke Bosanac na 803 do 804, kao i dokaze na osnovu kojih se može pokazati da je on izdavao zadatke komandirima JNA. Posebno s tim u vezi je dokazni predmet 367 - koji je pod pečatom, i iskaz na stranicama 7.673 do 7.674, zatim iskaz Vojnovića na stranicama 8.849, 8.680, kao i na 7.720 i zatim na 8.169 do 8.173. Isto tako,

relevantni dokazi postoje i na 8.825 do 8.826. Tu mislim na iskaze svedoka: Vojnovića, Vukašinovića, Trifunovića, svedoka P-014.

Pretno veće je takođe čulo dokaze na osnovu kojih se može pokazati da je pukovnik Mrkšić imao komandna ovlašćenja da izdaje naređenja svim jedinicama obuhvaćenim Operativnom grupom Jug, što je obuvatalo i sve teritorijalne i paravojne jedinice kao i dobrovoljačke jedinice. Konkretno, tu su iskazi Trifunovića u dokaznom predmetu 395, i na stranicama transkripta 8.120, 8.140, zatim dokazni predmet 424, dokazni predmet 89, i naređenje generala Adžića od 12. oktobra 1991. godine, kao i iskazi veštaka Theunensa i Pringlea.

Ti dokazi mogu da pokažu da se komandno ovlašćenje protezalo i dalje od 20. novembra 1991. godine. Osim već spomenutih dokaza, spominjem i dokazni predmet 422 - naređenje koje je pukovnik Mrkšić izdao 21. novembra 1991. godine. Kada se analizira taj korpus dokaza, može se zaključiti da su raspoloživi dokazi u dovoljnoj meri dokazali efektivnu kontrolu Mrkšića za potrebe današnje sednice i rasprave po Pravilu 98bis. Ali takođe, za član 7.3 mora se pokazati i to da je optuženi imao znanje ili je bilo razloga da zna - da se njegovi potčinjeni spremaju da počinu krivična dela. Kad je reč o pukovniku Mrkšiću, o tome govore iskazi Vujića na 4.512 do 4.513, 4.567, i 4.706 do 4.707; zatim iskaz Trifunovića koji je svedočio o problemima vezanima uz bezbednost zatvorenika, a koji su bili prouzrokovani snagama pod komandom pukovnika Mrkšića, i o problemima koji su se dogodili i 18. i 19. i 20. novembra. Isto tako, postoje dokazi na osnovu kojih se može pokazati da je optuženi pukovnik Mrkšić bio svestan toga da su njegovi potčinjeni ranije počinili krivična dela na "Ovčari".

Posebno iskaz Vojnovića na strani 8.849, zatim svedoka P-014 na strani 7.720 i Vukašinovića na stranama 8.681 do 8.682. Tu je i komunikacija koja je došla od generala Panića, nadređenog pukovniku Mrkšiću u kojoj se izražava zabrinutost i strahovanja zbog ponašanja snaga pod komandom pukovnika Mrkšića u vremenu do tada - to je dokazni predmet 415. Isto tako moraju da postoje dokazi na osnovu kojih se može pokazati da je optuženi propustio da preduzme nužne i razumne mere da spreči krivična dela svojih potčinjenih. S tim u vezi, napominjem iskaz Vujića na stranama 4.512 do 4.513 i na 4.567 i 4.706 do 4.707. To je verovatno dovoljna indikacija. Takođe, postoje dokazi na osnovu kojih može da se utvrdi da je pukovnik Mrkšić propustio da preduzme potrebne i razumne mere da se kazne počinio delo koja se navode u tačkama Optužnice: dokazi Vojnovića, Vukašinovića, stranice 8.849, 8.681 do 8.682. Takođe Vukašinović 8.682; svedok Trifunović 8.172 i 8.173. Odsustvo bilo kakvih koraka ili naređenja od strane pukovnika Mrkšića kao odgovor na izraze zabrinutosti generala Panića, što sam već spomenuo. I svedok P-022 kao i svedočenje Trifunovića - da nisu preduzete nikakve mere da bi se kaznili počinitelji.

To bi bio dovoljan pregled dokaznog materijala da bi se moglo reći da što se tiče komandne odgovornosti - postoje dokazi na osnovu kojih se može utvrditi odgovornost po članu 7.3 - u odnosu na pukovnika Mrkšića.

Sada govorim o optuženom kapetanu Radiću. Ako pogledamo dokazni materijal, na osnovu člana 7.3 - pitanje efektivne kontrole, želimo da se pozovemo na: dokazni predmet 594 dogovorene činjenice o komandnom položaju Radića u to vreme; zatim P-022 svedočenje o Vujiću, to su stranice 4.957 i 4.961. Isto tako,

svedočenje na stranicama 4.955 do 4.960, 4.965 do 4.972; svdočenje P-018 stranica 7.386, 7.391 do 7.395 i 4.679 do 4.985, isto tako 4.981 do 4.985; svdočenje P-021 na stranama 7.292 do 7.293 kao i dokazni predmet 353 o ponašanju kapetana Radića u bolnici i u kasarni. Iako je ovo nešto o čemu ima dosta suprotstavljenih dokaza, kao što je to bilo i u slučaju pukovnika Mrkšića i majora Šljivančanina, postoje dokazi koji se odnose na kapetana Radića koji zadovoljavaju standarde iz Pravila 98bis da bi se utvrdilo da on jeste imao efektivnu kontrolu nad jedinicama koje su učestvovala u zločinima za koje se tereti, i da je to tako i bilo u vreme kada su dela počinjena. Što se tiče uslova o saznanju, postoje dokazi na osnovu kojih može da se utvrdi da je kapetan Radić bio svestan toga da su počinjeni zločini na Poljoprivrednom dobru "Ovčara" u noći između 20. i 21. novembra. To je P-022 stranica 5.009 i 5.032 do 5.034; P-018 na stranici 7.412 do 7.415; P-002 na stranici 10.400. Što se tiče preduzetih mera da bi se sprečila ili kaznila dela, P-022 na stranici 5.032 do 5.037; P-018 na stranici 7.416 do 7.419, Trifunović na stranici 8.173. Isto tako, postoje dokazi koji se odnose na kasarnu, to je P-024 stranica 4.202 do 4.206.

Što se tiče navoda protiv majora Šljivančanina u vezi efektivne kontrole, postoje dokazi na osnovu kojih može da se zaključi da on jeste imao ovlašćenja nad Vojnom policijom Gardijske motorizovane brigade i Vojnom policijom drugih jedinica koje su bile pod komandom pukovnika Mrkšića kao deo OG Jug. Imamo dokaze potpukovnika Vojnovića na strani 8.825 i 8.827, pukovnika Vujića na stranici 4.533 do 4.534. Isto tako, postoje dokazi na osnovu kojih može da se utvrdi da je major Šljivančanin imao efektivnu kontrolu i nad Vojnom policijom i drugim vojnicima JNA i nad drugim snagama - u bolnici - naročito 20. novembra. To je bar *de facto* kontrola, ali se tim komentaram ne namerava da isključi i *de iure* ovlašćenje. Ako se prihvati da se na osnovu nekih dokaza može zaključiti da je major Šljivančanin dobio od strane pukovnika Mrkšića specijalni komandni zadatak, bar što se tiče evakuacije bolnice 20. novembra 1991. godine, to bi onda bilo nešto što na osnovu nekih dokaza jeste bilo proceduralno ispravno i u okviru ovlašćenja pukovnika Mrkšića. Što se tiče dokaza u ovom smislu, naročito Ljubice Došen, na stranama 3.800 do 3.803 i od 3.803 do 3.805, isto tako, u svdočenju Van Lindena na stranama 3.193 do 3.195 takođe ima dokaza na osnovu kojih može da se utvrdi da je major Šljivančanin imao efektivnu kontrolu nad Vojnom policijom i drugim snagama na "Ovčari". Svdočenja, naročito kapetana Karanfilova na 8.420, 8432, svdočenje P-002 na stranici 5.020.

Što se tiče saznanja, dokazi na osnovu kojih može da se utvrdi da je major Šljivančanin znao za zlostavljane zatvorenika pre događaja na "Ovčari" - može da posluži svdočenje pukovnika Vujića na stranama 4.525 do 4.526 i 4.530, isto tako na stranici 4.526. Dokazi na osnovu kojih može da se utvrdi da je major Šljivančanin bio prisutan na "Ovčari" u vreme, ili otprilike u vreme kada su počinjeni navodni prestupi jeste svdočenje Zlogleđe na stranama 10.191 do 10.196. Takođe ima dokaza o njegovom prisustvu u kasarni JNA sa Vujanovićem i Vojnovićem. Molim da se naročito pogleda svdočenje P-009 tok prebacivanja zatvorenika iz bolnice do "Ovčare". Što se tiče mera da bi se sprečili incidenti, postoji svdočenje Zlogleđe na strani 10.196.

Što se tiče propusta da se preduzmu mere da bi se kaznili počinitelji, imamo svedočenje pukovnika Trifunovića na stranici 8.173 do 8.174.

Svima je jasno da ima još mnogo drugih dokaza gde postoje i kontradiktorni navodi u vezi ovoga što je Pretresno veće upravo navelo u vezi svoje odluke. Mi ne ignorišemo takve stvari, nama je to sasvim poznato, ali iz navedenih razloga - ne radi se o dokazima koje ćemo mi sada da procenjujemo. I to je u stvari bitna razlika u našem zadatku ovde danas, i zadatku koji ćemo morati da obavimo kada se ponovo budu razmatrali svi izvedeni dokazi, ne samo oni koje smo danas spomenuli već svi dokazi koji će biti izvedeni tokom ovog predmeta. Zahvalni smo sutkinji Van Den Wyngaert na primedbi da u transkriptu na stranici 82 red broj 3 je taj izraz zabeležen kao "rasprostranjeni sistematski napad" a u stvari trebalo je da kažem ako nisam, "rasprostranjeni ili sistematski napad".

Zbog navedenih razloga, Pretresno veće smatra da nema osnove da bi se donela presuda o oslobađanju po bilo kojoj tački koja se navodi u Optužnici - u odnosu na bilo kog od optuženih - u ovom trenutku. Prilikom razmatranja uslova da se ispuni Pravilo 98bis - podnesci po Pravilu 98bis od strane svakog od optuženih - se odbacuju. Želimo da se stranama u predmetu zahvalimo na pomoći.

Sada prekidamo raspravu. Već smo rekli kakav će biti budući raspored i raspored koji se odnosi na proceduru pre početka izvođenja dokaza Odbrane.

Fond za humanitarno pravo

